



నాటకాలు

భక్తి, జ్ఞాన, పురాణ, జానపద

గర్వభంగము



సదాశివ సమారంభం



గురు దక్షిణామూర్తి



గురు వేదవ్యాస మహర్షి



గురు కుక మహర్షి



గురు నాటర మహర్షి



గురు వాశ్మిక మహర్షి



గురు శిక్షప్తి

శంకరాచార్య మధ్యమాం



గురు దత్తాత్రేయ



గురు బాలాఠి



గురు గోరమ బుద్ధ



గురు ఆదిశంకరాచార్య



గురు రామానుజాచార్యులు



గురు జ్ఞానేశ్వర్



గురు రవిదాస్



గురు కబీర్ దాస్



గురు చైతన్య మహా ప్రభువు



గురు నానక్



గురు రాఘవేంద్ర స్వామి



గురు వీరబ్రహ్మేంద్ర స్వామి



యోగి వేమన

అస్మదాచార్య పర్యంతం



గురు శ్రీలింగ స్వామి



గురు లాహిరి మహాశయి



గురు రామకృష్ణ పరమహంస, అమ్మ శారదాదేవి



గురు వివేకానంద



గురు హాయి బాలా



గురు ఆరబింద్



గురు రమణ మహర్షి



గురు యోగానంద



గురు చక్రవర్తి ప్రభుపాద



గురు మళయాళస్వామి



గురు విద్యాప్రకాశానందగిరి



గురు చంద్రశేఖర పరమహార్య

వందే గురుపరంపరాం...



నన్ను “నేను” తెలుసుకోవటానికి

నన్ను “నేను” మార్పుకోవటానికి

“నేను” గా ఉండటానికి

మరియు అత్యుత్తమ జీవన విధానానికి

కావలసిన భక్తి,జ్ఞాన,కర్మ,ధర్మ సమాచారం ఒకేచోట తెలుగులో ఉచితంగా!

సాధారణంగా వేదాంతం తెలుసుకోవాలనే కోరిక వుంటుంది, కాని గ్రంథాలు అందుబాటులో లేవు. ఇంకొకరి దగ్గర గ్రంథాలు వుంటాయి, కాని జిజ్ఞాసువులకి ఎక్కడ ఉన్నవో తెలియదు. అలాగే కొన్ని లైబ్రరీ లో కొన్ని రకాల పుస్తకాలు మాత్రమే లభ్యం అవుతున్నాయి, అంతేగాక విలువైన గ్రంథాలు సరైన సంరక్షణ లేక కనుమరుగైపోతున్నాయి, కనుక మన అందరి కోసం భారత ప్రభుత్వం పురాతన ఆధ్యాత్మిక గ్రంథాలను సంరక్షించే నిమిత్తం ఎంతో శ్రమతో కంప్యూటరీకరణ ద్వారా ఒక చోట చేర్చుతూ ఆన్ లైన్ చేయటం జరిగింది. ఇటువంటి విలువైన జ్ఞాన సంపదను మరింత సులభంగా అందుబాటులోకి తీసుకురావటానికి సాయి రామ్ సేవక బృందం ఉడతా భక్తి గా ఇప్పటివరకే దాదాపు 5000 పుస్తకాలను వివిధ వర్గాలుగా విభజించి PDF(eBOOK) రూపంలో ఆన్ లైన్ లో ఉచితంగా అందించటం జరిగింది. కనుక ప్రతి ఒక్కరు ఈ సదవకాశాన్ని సద్వినియోగం చేసుకోగలరు. ఇందుకు సహాయం అందించిన భారత ప్రభుత్వపు వెబ్ సైట్(డిజిటల్ లైబ్రరీ అఫ్ ఇండియా <http://www.new.dli.ernet.in>), ఆర్కైవ్ వెబ్ సైట్(<https://archive.org>), గూగుల్ వెబ్ సైట్(<https://www.google.co.in>), మైక్రోసాఫ్ట్ వెబ్ సైట్(<http://www.microsoft.com>) కు మేము ఋణపడివున్నాము.అలాగే ఇటువంటి బృహత్తర కార్యక్రమానికి పెద్ద మొత్తం లో గ్రంథాలను అందించిన తిరుమల తిరుపతి దేవస్థానమునకు కూడా మనం ఋణపడివున్నాము. సాయి రామ్ సేవక బృందం కోరుకొనేది ఒక్కటి, ప్రతి ఇల్లు ఆధ్యాత్మిక జ్ఞాన గ్రంథాలతో నిండిపోవాలన్నదే మా కోరిక.

ఈ గ్రంథాలను ఉచితంగా ఆన్ లైన్ లో చదువుటకు, దిగుమతి(డౌన్లోడ్) చేసుకొనుటకు గల మార్గాలు:

- 1) భారత ప్రభుత్వపు వెబ్ సైట్: <http://www.new.dli.ernet.in> లేక <http://www.dli.ernet.in>
- 2) సాయి రామ్ వెబ్ సైట్: <http://www.sairealattitudemanagement.org>
- 3) సాయి రామ్ గూగుల్ సైట్: <https://sites.google.com/site/sairealattitudemanagement>
- 4) ఆర్కైవ్ వెబ్ సైట్: <https://archive.org/details/SaiRealAttitudeManagement>

ఈ జ్ఞాన యజ్ఞం పై గల సలహాలు,సూచనలకు సేవక బృందాన్ని సంప్రదించుటకు: sairealattitudemgt@gmail.com

సాయి రామ్ భక్తి,జ్ఞాన సమాచారం: <https://www.facebook.com/SaiRealAttitudeManagement>

సాయి రామ్ భక్తి,జ్ఞాన సంబంధ వీడియోలు: <https://www.youtube.com/user/sairealattitudemgt>

ఈ జ్ఞాన యజ్ఞంలో ప్రతి ఒక్కరు పాల్గొని, ఈ అవకాశాన్ని సద్వినియోగం చేసుకొని,మీరు సంతృప్తులైతే మరొక సాధకునికి, జిజ్ఞాసువులకు మార్గం చూపించగలరని ఆశిస్తున్నాము. మీరు చదువుకోవటంలో ఏమైనా ఇబ్బంది కలిగితే సేవక బృందంను సంప్రదించగలరు. ఒకవేళ మా సేవలో ఏమైన పొరపాటు వస్తే మన్నించగలరు.

ఈ గ్రంథపు భారత ప్రభుత్వ డిజిటల్ లైబ్రరీ గుర్తింపు సంఖ్య: 2020120034505

గమనిక: భక్తి,జ్ఞాన ప్రచారార్థం ఉచితంగా eBook రూపంలో భారత ప్రభుత్వపు సహాయంతో ఇవ్వడం జరిగింది. ఈ గ్రంథముపై వ్యాపార,ముద్రణ హక్కులు రచయిత,పబ్లిషర్స్ కి గలవు, కనుక వారిని సంప్రదించగలరని మనవి చేసుకొంటున్నాము.

SaiRealAttitudeManagement(SAI RAM) - సాయి నిజ వ్యక్తిత్వ నిర్వహణ(సాయి రామ్)

*** సర్వం శ్రీ సాయినాథ పాద సమర్పణమస్తు ***

భారత ప్రభుత్వపు వెబ్ సైట్ - డిజిటల్ లైబ్రరీ అఫ్ ఇండియా

<http://www.new.dli.ernet.in>

Digital Library of India: Inc. X

www.new.dli.ernet.in

Digital Library of India

Hosted by: Indian Institute of Science, Bangalore in co-operation with
CMU, IIT-H, NSF, ERNET and MCIT for the Govt. of India and 21 major participating centres.

Home Vision Mission Goals Benefits Content Selection Current Status People Funding Copyright Policy FAQ RFP

Books Journals
Newspapers
Palm-Leaves (Manuscripts)

Title:

Author:

Year: to

Subject: Any Subject

Language:

Scanning Centre: Any Centre

[Presentations and Report](#)
[Statistics Report](#)
[Status Report](#)
[Feedback](#) | [Suggestions](#) |
[Problems](#) | [Missing links or](#)
[Books](#)

Click [here](#) for PDF collection
DLI MIRROR at IUCAA Data Center PUNE

For the first time in history, the Digital Library of India is digitizing all the significant works of Mankind.

[Click Here to know More about DLI](#) ^{New!}

Books	Journals	Newspapers	Manuscripts
<ul style="list-style-type: none">Rashtrapati BhavanCMU-BooksSanskritTTD TirupathiKerala Sahitya Akademi	<ul style="list-style-type: none">INSA	<ul style="list-style-type: none">Times of IndiaIndian ExpressThe HinduDeccan HeraldEenaduVaartha	<ul style="list-style-type: none">Tamil Heritage FoundationAnnaUniversity ^{New!}

Title Beginning with.

A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L	M	N	O	P	Q	R	S	T	U	V	W	X	Y	Z					
Author's Last Name																														
A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L	M	N	O	P	Q	R	S	T	U	V	W	X	Y	Z					
Year																														
1850-1900					1901-1910					1911-1920					1921-1930					1931-1940					1941-1950					1951-
Subject																														
Astrophysics	Biology	Chemistry	Education	Law	Mathematics	Mythology	Religion	For more subjects...																						
Language																														
Sanskrit	English	Bengali	Hindi	Kannada	Marathi	Tamil	Telugu	Urdu																						

అతి విశిష్టం ఈ దానం!

స్వామి వివేకానంద

“దానాలలోకెల్లా ఆధ్యాత్మిక విద్యాదానం చాలా శ్రేష్టమైంది! దాని తరువాతిది లౌకిక జ్ఞానదానం, ప్రాణదానం, అన్నదానం” అని వ్యాసమహర్షి చెప్పారు.

మన ఆధ్యాత్మిక జ్ఞానం భారతదేశ హద్దులలో నిలిచి పోకూడదు. లోకమంతటినీ ఆవరించాలి! ఇలా లోకవ్యాప్తమైన ధర్మప్రచారాన్ని మన పూర్వులు చేశారు. హైందవ వేదాంతం ఎన్నడూ ఈ దేశం దాటి పోలేదని చెప్పేవారూ, మతప్రచారార్థం తొలిసారిగా, పరదేశాలకు వెళ్ళిన సన్యాసిని నేనే అని చెప్పేవారూ, తమ జాతిచరిత్ర నెరుగని వారే! ఇలాంటి సంఘటనలు ఎన్నోసార్లు జరిగాయి. అవసరమైనప్పుడల్లా, భారతీయ ఆధ్యాత్మిక జ్ఞానప్రవాహం వెల్లువలా లోకాన్ని ముంచెత్తుతూ వచ్చింది.

రాజకీయ ప్రచారాన్ని రణగొణధ్వనులతో, యోధులతో సాగించవచ్చు. అగ్నిని కురిపించి, కత్తిని జళిపించి, లౌకిక జ్ఞానాన్నీ సంఘనిర్మాణ విజ్ఞానాన్నీ విరివిగా ప్రచారం చేయవచ్చు. కానీ ఆధ్యాత్మిక జ్ఞానదానం కళ్ళకు కనిపించకుండా, చెవులకు వినిపించకుండా కురుస్తూ, రోజూ పువ్వుల రాసుల్ని వికసింపజేసే మంచులాగా నిశ్శబ్దంగా జరగవలసి ఉంది. భారతదేశం నిరాడంబరంగా, లోకానికి మళ్ళీ మళ్ళీ చేస్తూ వచ్చిన దానమిదే!

మిత్రులారా! నేను అవలంబించే విధానాన్ని తెలియజేస్తాను వినండి. భారతదేశంలోనూ, ఇతర దేశాల్లోనూ మన పారమార్థిక ధర్మాలను బోధించడానికి తగినవారుగా మన యువకుల్ని తయారు చేయడానికై భారతదేశంలో కొన్ని సంస్థలను నెలకొల్పాలి! ఇప్పుడు మనకు కావలసింది బలిపూలు, జవసంపన్నులు, ఋజువర్తనులు, ఆత్మ విశ్వాసపరులు అయిన యువకులు. అలాంటి వారు నూరుమంది దొరికినా, ప్రపంచం పూర్తిగా పరివర్తన చెందగలుగుతుంది!!

ఇచ్చాశక్తి తక్కిన శక్తులన్నీ కన్నా బలవత్తరమైంది. అది సాక్షాత్తూ భగవంతుని దగ్గరి నుండి వచ్చేదే కాబట్టి దాని ముందు తక్కినదంతా లొంగిపోవలసిందే. నిర్మలం, బలిష్ఠం అయిన ‘ఇచ్చ’ (సంకల్పం) సర్వశక్తిమంతమైంది. దానిలో మీకు విశ్వాసం లేదా? ఉంటే మీ మతంలోని మహోన్నత ధర్మాలను ప్రపంచానికి బోధించడానికై కంకణం కట్టుకోండి. ప్రపంచం ఆ ధర్మాల కోసమై ఎదురుచూస్తోంది. అనేక శతాబ్దాలుగా ప్రజలకు క్షుద్రసిద్ధాంతాలు నేర్పడం జరిగింది. వారు వ్యర్థులని ప్రపంచమంతటా బోధలు జరిగాయి. ఎన్నో శతాబ్దాల నుండి వారు ఈ బోధనల వల్ల భయభ్రాంతులై, పశుప్రాయులైపోతున్నారు. తాము ఆత్మస్వరూపులమనే మాటను వినడానికైనా వారెన్నడూ నోచుకోలేదు. “నీచాతినీచుడిలో కూడా ఆత్మ ఉంది. అది అమృతం, పరమ పవిత్రం, సర్వశక్తిమంతం, సర్వవ్యాపకమైనది” అని వారికి ఆత్మను గురించి చెప్పండి. వారికి ఆత్మవిశ్వాసాన్ని ప్రసాదించండి. ❖



మూలం: శ్రీ రామకృష్ణ ప్రభ - ఫిబ్రవరి 2014

శ్రీ రస్తు

గర్వభంగము.

అను 5 అంకముల నాటకము.

బలరామ గర్వభంగము.

గరుడ గర్వభంగము.

సత్యభామా గర్వభంగము.

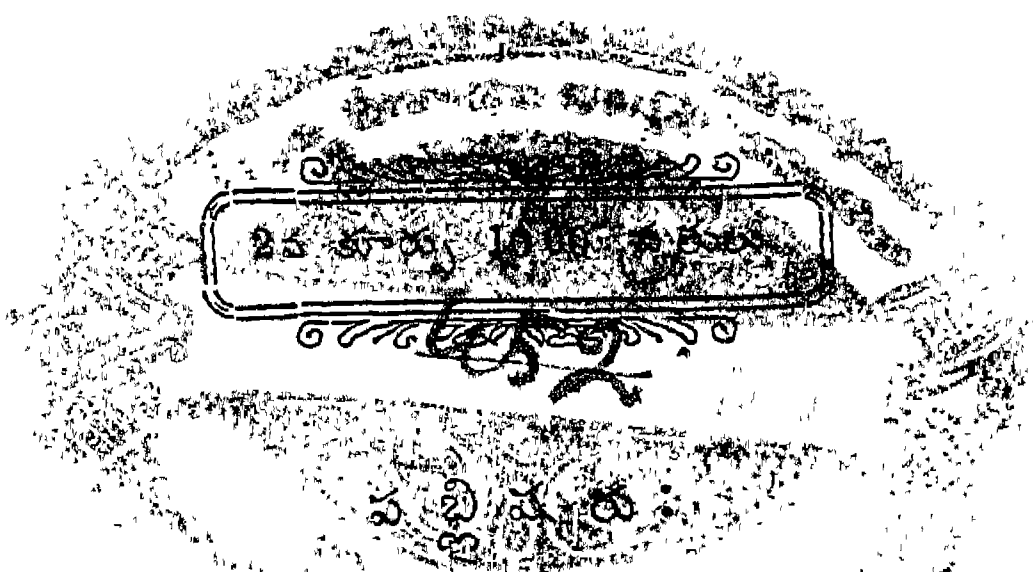
నారద గర్వభంగము.

ఆంజనేయ గర్వభంగము.



మద్దూరి శ్రీరామమూర్తి కవి,

విరచితము.



కొండవల్లి వీరవేంకయ్య,

శ్రీ సత్యనారాయణ బుక్ డిపో,

రాజమండ్రి.

ఈనాటకమున వచ్చు పాత్రలు.



బలరామ గర్వభంగము.

1. ఆంజనేయుడు
2. బలరాముడు
3. కృష్ణుడు
4. సాత్యకి
5. నారదుడు
6. భటులు

నారద గర్వభంగము.

1. శ్రీకృష్ణుడు
2. సత్యభామ
3. నారదుడు
4. తాలధ్వజుడు
5. భటులు

గరుడ గర్వభంగము.

1. కృష్ణుడు
2. సత్యభామ
3. గరుడుడు
4. ఆంజనేయుడు

ఆంజనేయ గర్వభంగము.

1. ఆంజనేయుడు
2. శ్రీకృష్ణుడు

సత్యభామా గర్వభంగము.

1. కృష్ణుడు
2. నారదుడు
3. రుక్మిణి
4. సత్యభామ

5. జాంబవతి
6. జాంబవంతుడు
7. ఆంజనేయుడు
8. గరుడుడు

శ్రీ రస్తు

గర్వభంగము.



బలరామ గర్వభంగము.

ప్రథమాంకము.



ప్రథమరంగము.

ప్రదేశము—ఆంజనేయుని తపోవనము.

(ఆంజనేయుడు ప్రవేశించియుండ తెరలేచును.)

— ఆంజ—(భక్తితత్పరుడై)

దండకము.

శ్రీరామరామా గుణస్తోమ శ్రీజానకీచిత్తచోరా శుభాకార
లోకై కవీరా జగత్స్పష్టిహేతు ప్రకారా భవాంభోధిలోజ్జి తీరంబు
చేరంగ లేకన్ విచారంబుతో సుక్కులోకాళికిన్ ద్రోవజూపించి
మోక్షంబుచేకూర్చ నీనామమంత్రంబెచాలున్ గదా దేవ! ఘోరాటవీ
మధ్యభాగంబులన్ నిల్చి మానీంద్రులెల్లన్ భవద్దివ్యపాదారవింధం
బులన్ జన్మమధ్యంబునం దొక్కమాతై న దర్శింపగాగోరి నిష్టాత్ములై
పెద్దకాలంబుగా వేచియున్నారలో దేవ నీ నామ మహాత్య మెన్నంగ
శక్తుండనే, నీకటాక్షంబుచే నిట్టులున్నాడ రక్షింపుమా దేవ దేవాది
దేవా నమస్తే నమస్తే నమః.

ఎవ్వని నామామృతంబును గ్రోలి పాపజీవియగు వాల్మీకి
బ్రహ్మర్షియయ్యెనో ఎవ్వని పాదపరాగలేశ సంస్పర్శనంబునఁ బతి

శాపవశంబున చట్రాయిగా పడియున్న యహల్య స్వస్వరూపమును బొందెనో యేపరాత్పరు పాదరాశీనములఁ బన్నిట గడసి తజ్జలంబును శిరంబున ధరించుటచే జనకరాజేంద్రుఁడు జన్మసాఫల్యమొందెనో యేలోకపావనునకు సద్భక్తితో నుచ్చిష్టమధురఫలోపహార మొసంగి శబరి శాశ్వతపుణ్యలోక ప్రాప్తికొందెనో యేమహాభాగు హస్తస్పర్శనంబు జటాయువు కై నల్యమొందియుండెనో ఆపరాత్పరుని ఆలోకై క నాథుని ఆజగ ద్రక్షకుని ఆమోక్ష ప్రదాతను స్మరించుటకంటె తరించుటకు సుగమమగు మార్గము వేరొందులేదనుట నిక్కువముగదా ? ఆభక్తలోకమందాగుఁడు కన్నకుమారులయెడగల్గు వాత్సల్యముకంటె నెక్కుడగు ప్రేమంబున నన్నాదరించి తారక మంత్రోపదేశ మొనర్చి తనసాన్నిధ్యము బొందుట కనువైనమార్గమును జూపించెను. ఇంతటి వాత్సల్య మాపరాత్పరునకు నాపై గల్గుటకు నాయొనర్చిన పూర్వపుణ్య విశేషమేకదా కారణము—కాని తారకమంత్రోపదేశమును బొందిన నాటినుండి యిమ్మహేంద్రనగరంబున నుంటినే. ఆమహాత్ము దర్శించి నేవించుట కొక్కనాడైన పోయియుండలేదు. రామా ! సుగుణధామా ! నన్నిట్లే మహేంద్రనగరంబునకు బంపి నీపరిచర్య నేయుభాగ్యము నాకలవడకుండ జేయుటకు నీయెడ నేనొనర్చిన నేరమెద్ది—నాయొనర్చిన నేరముకాదు. నాపై నీకు పరిపూర్ణానుగ్రహముండియే యిట్లు గావించియుంటివి. కొలది విశ్లేషానంతరము గల్లు మహదానందమును గూడ నాకురుచిజూపుటకై యిట్లొనర్చితివి. స్మరణకువచ్చినది. తారక మంత్రోపదేశ మొనర్చిననాడు నీవొసంగినవాగ్దానము స్మరణకువచ్చినది. ద్వాపరయుగంబున నీకు మరల దర్శనమొసంగెదనంటివి.

చ. గురు కరుణాంతరంగుడు ర • ఘూర్వహు డాత్మసతీయుతంబుగా నిరుపహతిస్థలంబునను • నిల్చి మహత్తరమైన మంత్రముకొ గురుకొనిజెల్చి నీవు మది • గోరిన రీతిగ దర్శనంబు ద్వా పరమున నిచ్చువాడనని • పల్కినమాట స్ఫురించె నేడహో !

అహా ! రామచంద్రునివాక్యము దలంపునకువచ్చినంతనే రామచంద్రుని జూచినంతటి యానందమే గలుగుచున్నది. ద్వాపరయుగంబున దర్శనమిచ్చెదననియెను, కాని యాద్వాపరయుగ మెప్పు డారంభమగునో యెప్పుడౌతని జూడగల్గుదునోగదా ? నాయీవాంఛిత మెప్పు డెంతకాలమున కీడేరునో దెల్పెడి మహానుభావుని యాత్మబంధువునిగా దలంతును గదా ?

(తెరలో వీణాగానము.)

అదేమి ఎన్నడును వినరాని వీణానినాదము నేడు వినవచ్చుచున్నది ?

అనుబంధము 1.

ఎవ్వరో శ్రీరామభక్తులు గావలయును. రామనామసంస్మరణ జేయుచు నిట్లే జనుదెంచుచున్నారు. వీరివలన నావాంఛిత మెప్పుడు దీరునో తెలిసికొనుటకు యత్నించెదను.

(ప్రవేశము నారదుఁడు అనుబంధమునుబొందుచు.)

ఆంజ—(తనలో) ఎవ్వరో యనుకొంటి. త్రిలోకసంచారులగు నారదమానీంద్రులే, ఆగతనాగతవేదులగు వీరివలన నావాంఛిత మీడేరును. (ప్రకాశముగ) బ్రహ్మమానసపుత్రా ! నమస్కారములు. ఇటుదయచేయుఁడు. శ్రీరామచంద్రగుణాభివర్ణనమాలింప చిరకాలము నుండి వేచియున్న నావీనులకు నేడుగదా విందుగల్గెను.

నార—ఆయుష్మాన్ భవ. పావనీ ! ఇచ్చోట నెట్టియంతరాయములును గలుగక జపతపంబులు సాగుచున్నవిగదా ? కుశలీవై యుంటివా ?

ఆంజ—తమబోంట్ల యనుగ్రహవిశేషంబుకలిమి కుశలంబు గల్గుటకు లోటుగల్గునా ? నామాటకేమిగాని, మారామచంద్రుఁడు సుఖియై జానకితో సయోధ్యాపురంబుననుండెనే.

నార—(నవ్వి యూరకుండును.)

ఆంజ—పవననందనా ! జగత్త్రితయపరిపాలనాదక్షులగు నాదం
పతులు సుఖంబుగ నుండిరాయని ప్రశ్నింప నవ్వవచ్చినది. ఇయ్యది
త్రేతాయుగముగాదను టీవెఱుంగవుగాబోలును.

ఆంజ—యుగమప్పుడే మారినదా ?

సీ. లంకదహించు-చో ♦ రక్కసులిడినట్టి

పెడబొబ్బలింకను ♦ నుడుగలేదు

పెనుగొండలనువార్ధి ♦ విసరంగనొదవిన

యాయాసమింక నా ♦ కణగలేదు

రామరావణమహో ♦ ద్దామ సంగ్రామగు

ణారావమింక జ ♦ ల్లరలేదు

రామవిజయముఁ గీ ♦ ర్తన మొనర్చినదేవ

తల సంతసంబై న ♦ తరుగలేదు

గీ. రామునభిషేకకార్య సం ♦ రంభమందు

కుడిచిన పదార్థములు గర్భ ♦ గోళమందె

నిలచియున్నవి నాకు ము ♦ నీంద్రచంద్ర !

ఇంతలొననె యుగభేద ♦ మెట్లుగల్గె.

నార—పావనీ ! త్రేతాయుగము గడచినది. ద్వాపరముగూడ
గడచి పోనున్నది.

ఆంజ—అట్లనా ? అయినయెడ మారామభద్రుని సందర్శించు
మహద్భాగ్యము నాకు త్వరలో లభించుననుమాటయే.

నార—అదెట్లు లొనగూడును ?

ఆంజ—ద్వాపరంబున రామభద్రుడు క్రమ్మర దర్శనమొసం
పదునని వాగ్దానమొసంగి యుండెను.

నార—రాముఁడిప్పు డెక్కడనుండెనో డెలియదు. కాని
నేనొక్కబలరాము న్గెఱుంగుదును.

ఆంజ—బలరాముడా ! ఈతడెవ్వడు, మారామునకులేని బల శబ్ద మీతని కెట్లు వచ్చినది.

నార—ఎట్లువచ్చినదో నేను జెప్పగలనా ? (తనలో) ఈతని కొకింత పురైక్కించితినా ముల్లోకంబుల నేనబలుడనని గర్వించు నాబల రామునకు జక్కగ గర్వభంగమగును.

ఆంజ—నారదమానీంద్రా ! ఏమట్లు వచించెదరు. రాముని కంటె నీతడు బలాధికుడా ! లోకవిద్రోహియగు రావణునంతవానిని సునాయాసముగ వధించిన రామునికంటెను బలుడా !

నార—బలాధికుడనియే యాతని యభిప్రాయము.

ఆంజ—ఆ ! ఆ ! ఏనుంటిరి. ఆతడెట్లు తలంచుచుండునా ? ఏమాతని గర్వము.

నార—ఈవిషయమున నాతడు గర్వతుడనకతప్పదు.

ఆంజ—అయిన నాతనిబలమెట్టిదో జూడక విడువను.

నార—ఏమో నీచిత్తము, కాని యాతడు బలుడనియు, బల దేవుడనియు పౌరుషనామంబుల ధరించి ముల్లోకై కవీరుడనని మురి యట మాత్రము నిక్కము.

ఆంజ—ఆతని యున్ని దెలుపుడు. ఇప్పుడచని యాతని బల మెట్టిదో జూచివచ్చెదను.

నార—ద్వారకానగరంబున నుండును.

ఆంజ—మానీంద్రా ! రండు క్షణంబుననేగి యాతనిదగిసట్లు గర్వభంగ మొనరించు నంతవఱకు నాకు మనశ్శాంతి లభింపదు.

నార—కలహబీజమును నాటితిని. పావని యద్దానికి నీరువోసి పెంచి పెద్దగాజేయక విడువదు. ఫలరసాస్వాదమున పొట్టనిండించు కొన నేనుబోయివచ్చెదను.

(అనుబంధమును పాడుచు ఆంజనేయునితో నిష్క్రమించును.)

ద్వి తీ య ర ం గ ము

ప్ర దేశము—ద్వారకానగరమునందలి వీధి.

(ప్ర వేశము—నారదుడు, ఆంజనేయుడు.)

ఆంజ—మునిచంద్రమా ! ఈపురీవరంబును దిలకించినంతనే
యయోధ్యాపురంబును దిలకించినంతటి సంతస ముదయించుచున్నది.
మరియును,

ఉ. ఈపురిజూచినంతనె జ ♦ నించినమోదరసాబ్ధివీచికల్
బాపురె రామచంద్రుపద ♦ పంకజముల్ దరికింపగల్గు సం
తాపమదేలనంచు వీది ♦ తంబుగ బల్కుచునుండెనో
తాపసవర్య ! రామవిభు ♦ దర్శనమెట్లులభించు నిచ్చటన్.

నార—అయోధ్యాపురాధినాథుడగు శ్రీరాముని దర్శనము
లభింపకున్నమానె బలరాముని దర్శనమిచ్చుట నిక్కముగా లభింప
గలదు.

ఆంజ—ఇయ్యది యయోధ్యాపురంబుగాదా ?

నార—ఇది ద్వాపరయుగమనుమాట మరిచితివిగాబోలు.

ఆంజ—అయిన మీకు చెప్పిన ద్వారకానగరమా యిది.

నార—ఔను. అదుగో ఆసౌధమును బరికించితివా ! అదే బల
రాముని మందిరము.

ఆంజ—మానిచంద్రమా ! అయిన తడయనేల మీరేగి
యాతడు బలశబ్దమును దీయునో లేదో కనుగొనిరండు. అనవసరముగా
పౌరుషప్రకటనమునకు బూనుకొనుట మేలుకాదుగదా !

నార—ఈరాయబారమునకు నన్నే నియోగింతువా ? వలదు
వలదు.

ఆంజ—మీరా తనికి భయపడి యట్లు పలుకుచుండిరని దలంతును.

నార—కాదుకాదు. అతఁడును నాకాప్తకోటిలోనివాఁడు. నేనీ రాయబారమునకు పూనుకొంటినా నేనే నిన్నాతనిపై పురిగొల్పి నట్లు భావించును. కనుక నింకొకరి నాపనికి నియమింపుము.

ఆంజ—ఇంకొక రెవ్వరున్నారు.

నార—సముఖమున రాయబార మెందులకు నీవే ప్రసంగింప వచ్చును.

ఆంజ—ఎట్లు?

నార—అదే ద్వారమునొద్ద నిరువురు ద్వారపాలకులుగలరు. వారిచే సమరభిక్షగోరి జనుఁజెంచితి నని బలరామునకు వార్తబంపుము.

ఆంజ—చిత్తము. మీరుగూడ జూచుచుండుడు. నిముషమున నాతనికి గర్వభంగ మొనరించి మరలివత్తును.

(ఆంజనేయుడు నిష్క్రమించును.)

నార—(స్వగతమున) బలరాముఁడు ముల్లోకై కవీరుండ నను ప్రబలగర్వంబున నున్నాడు. ఈతని కీనాడు వాయుపుత్రునివలన చక్కగ శృంగభంగమగుట కిసుమంతయు సందేహములేదు. అతఁడు బలశబ్దమును తొలగించుట కంగీకరింపఁడు. ఈతఁడయ్యదివిన్న సహింపఁడు. ఇప్పుడీ యిరువురకును కయ్యము కాకమానదు. కానిమ్ము, ఒక్కమారు తగినపరాభవమందినగాని యాతనిగర్వ మడంగదు. బలరామునకు నాకిందు జోక్యముగిలదని సుంతైన దెలియకుండవలయును కాన నామరుగునుండి పరికించుచుండెదగాక.

(నిష్క్రమించును.)

(ఇరువురు భటులను చెరియొక చేతనుబట్టి యీడ్చికొని
వచ్చుచు నాంజనేయుఁడు ప్రవేశించును.)

1 వ భ—కోతిగా ! కోతిగా ! మమ్మెలబాధించెదవు. కొంచెము
చేతిపట్టు వదలుము చచ్చుచుంటిమి.

2 వ భ—బాబో ! మమ్మురక్షింపవలెను. (మొదటివానితో)
బుద్ధిలేదా ! బ్రతిమాలుకొనలేవా ?

అంజ—గోలచేయక నేను చెప్పినట్లుచేయుడు. లేనియెడల
నలిపివేయమందురా ?

2 వ భ—చెప్పినట్లు చెయ్యకపోతే బ్రతుకుటగలదా ? తప్ప
కుండా చేయుదుము.

అంజ—మీరా మేడయొద్ద నెందులకు-డివి ?

1 వ భ—మేము దొంగలముగాము. ఆబలరాముని సేవకు
లము. ద్వారము నెల్లప్పుడును కనిపెట్టుకొని యుండుటయే మాపని.

అంజ—మీయజమానుని బలమెట్టిదో చూడవలసియున్నది.
ఇక్కడకు గొనిరండు.

2 వ భ—తీసికొని వచ్చెదము.

1 వ భ—ఎందులకు.

అంజ—ఎందులకా ! వారిబలమెట్టిదో చూచుటకు.

1 వ భ—ఇదేమి ! ఆతఁడు సామాన్యుడనుకొంటిరా ?

అంజ—సామాన్యుఁడగునో కాదో చూడవలసియున్నది.
ఇచ్చటికి దోడ్కొనివచ్చెదవా ?

2 వ భ—చిత్తము. శీఘ్రముగా నాతనినిక్కడకు దెచ్చె
దము. మమ్ము వదలుఁడు.

(అంజనేయుడు భటులను వదలగా వారు పరుగెత్తుచు

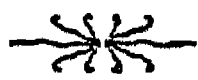
(నిష్క్రమింతురు.)

అంజ—అతడెట్లును రాకమానఁడు. సమరముజరుగకమానదు. సమరతలంబున నాతనిరాకకై వేచియుందును. ఈసమయమున నీబలరామునిబల మెట్టిదియో యొంకింతజూచెదను.

చం. ఇరువదియొక్కమారు ధర • ణింగల రాజులనెల్ల జంపి ను
స్థిరమగు గీర్తినొందిన వి • శేషబలాధ్యు పరాక్రమంబగు
రైరిగితి రామచంద్రు బల • మెంతటితో కనుగొంటి నింక ని
త్తరిబలరామ దోర్బలము • దప్పకజూచెద నిక్కువంబుగా.

ఇప్పుడేగినభటు లాతనితో తమపరాభవమును గూర్చియు, నే నాతని యుద్ధమునకు రావలసినదని బిలుచుచుంటిననియు వచింపక మానరు. అతఁడు నిక్కంపుశూరుఁడగునేని వెంటనే యాతఁడు సమర మొనరింపవచ్చును. కానియెడల నింటనేగూర్చుండును. నేనా సమతలంబునకరిగి యట నాతనికై నిరీక్షించుచుండెదను. (నిష్క్రమించును.)

తృతీయరంగము.



ప్రదేశము: — బలరామునిదర్బారు.

(బలరాముఁడు, కృష్ణుఁడు, సాత్యకి, మున్నగు యాదవవీరు

(లుచితాసనములపై నుపవిష్టులై యుండ తెరలేచును.)

కృష్ణ—అగ్రజా! నిక్కము నచింపవలయునన్న పాండవులే బలాధికులనియు న్యాయమూర్తులనియు నుగ్గడింపవలయునుగదా?

బల—ఏమీ! బలరామశిక్షితుఁడగు నుయోధనుఁడు హీన సత్త్వుడా! అతఁడన్యాయవర్తనుఁడా?

సాత్య—ఇప్పుడావిషయమునుగూర్చి వితర్కించుటెందులకు
త్వరలో నాయంశమును నిర్ధారణమొనర్పగల మహాభారత సంగ్రా
మము జరుగనున్నదిగదా ?

బల—సాత్యకీపల్కులు సమాదరణీయములు.

కృష్ణ—అగ్రజా ! పాండవుల పరాక్రమ మెఱుంగవా ? దండ
ధరు గదాదండపన్ని భంబగు గదాదండంబును ! గిరగిరద్రిప్పుచు కౌర
వపై న్యమును గగ్గోలుపఱచు నాభీముని బాహుబల మెఱుంగవా ?
గాండీవగుణారవంబున గుండియలవియ, వైరిరాట్నాతనులు పరువిడ
జేయు కన్వడితో బోరొనర్చ నివ్వటిలువాడుండునా ?

బల—నీ కాపాండుపుత్రులపై గల్గునభిమానంపు పెంపున
నట్లాడెదవు. ముల్లోకై కవీరుండగు నీబలరాముండు సుయోధనసమక్షము
ననుండి యాతనికై యుద్ధమొనరించుచుండ పాండవులెకాదు ముల్లోకం
బులెత్తివచ్చినను రారాజును తేరిచూడఁగలరా ?

కృష్ణ—(స్వగతమునన) గర్వభంగ సమయము దాపై నకొల
దిగ గర్వమతిశయించుచున్నది. కావుననే యప్రయత్నముగ నీతని
నోట నీప్రగల్భవాక్యములు వినవచ్చుచున్నవి.

[ప్రవేశము ఇరువురుభటులు.]

బల—ఏమిరా ! మీరిట్లరుదెంచిరి.

1 వ భ—ఎక్కడనుంచియో యొకకోతివచ్చినది. ఆ కోతి
మమ్మిద్దరను దగ్గరకులాగుకొనినది. తోడనే మాయముకలన్నియువిడిగి
ముక్కలై నవి.

బల—(నవ్వి) ఒకకోతి పట్టుకొనినంతనే భయమందితిరా !
మంచిశూరులు. ఆకోతినెట్లు వదలించుకొని వచ్చితిరి.

2 వ భ—కనికరించి ఆకోతియే మమ్మువదలినది.

బల—ఎందులకట్లు మనభటుల నలయించినదో సాత్యకి ! నీవేగి
మాసంగతి కనుగొనిరమ్ము.

2 వ భ—సాత్యకింబంపిన లాభములేదు.

బల—అదేమి ?

2 వ భ—మిమ్ముచూచుటకే యదివచ్చినదట.

1 వ భ—మీ బలమెట్టిదియో చూడగోరియుండెను.

బల—ఏమీ ! నాబలమెట్టిదో చూడవచ్చితిననిబల్కినదా ?
మీరు పొరబడియుండలేదుగద. ఈలోకంబునగాక దేవలోకంబుననైన
నాతో బోరాడగల శూరుడుండెనా ?

2 వ భ—మిమ్ములను సమరమునకుగొనితెచ్చుట కొడంబడు
టచేతనే మమ్ము ప్రాణములతో విడచినది.

బల—అటులైన నాస్థనగము పరేతలోకమున కరుగుటకు
నిశ్చయించియే వచ్చియుండవచ్చును. కానిండు నాకావనచరాధముని
జూపుడు.

కృష్ణ—అనాలోచితముగ కార్యారంభమునకు గడంగరాదు.

బల—ఈమాత్రపుబని కాలోచనముగూడ గావలయునా ?
ఈబలరాము డొక్క వనచరాధమునితో బోరాడజాలడనియేనా నీ
యభిప్రాయము. కృష్ణా ! అకాఠంబుగ భీరుని పగిది నీవేల నేడిట్లు
మాటలాడుచుంటివో దెలియకుంటిని.

చ. వనచరు డొక్కరుండు గరు ♦ వంబున నాబలమింత జూడగా
మనమున నెంచివచ్చెనట ♦ మానుగ వాని బలంబదెట్టిదో
గనుగొన నేగుచోబిరికి ♦ కండవహించిన యట్లుతమ్ముడా
జనవలదంచు బల్కితిని ♦ చాలును చాలిక నూరకుండుమా !

కృష్ణ—అగ్రజా ! కొంచె మాలోచించుము. వనచరుడైన మాత్రమున హీనసత్త్వనిగా దలంపరాదు. హీనబలుఁ డెప్పుడును తనకంటె బలాధికులతోడి కయ్యమున కియ్యకొనఁడు. అపైన దమ చిత్తము.

బల—కృష్ణా ! నీకేటి కీభయము. ముల్లోకై కవీరుండనగు నాతో ప్రతిఘటింప జాలువాడుండునా ?

మ. హలమున్ చేతధరించి నేనిలచి యు ♦ ధారంభమున్ జేయగా
గలనన్ నిల్చెడి ధైర్యశాలికలఁడే ♦ గర్వాతిరేకంబుతో
బలదర్పంబులు జూప సిద్ధపడినన్ ♦ ప్రాణాలతో క్రమ్మరన్
నిలయంబున్ దరిజేర బోడనుటయే ♦ నిక్కంబుగా నెంచుమా !

ఇంక నీసందేహముల గట్టిపెట్టుము. నే బోయివచ్చెద.

సాత్య—మేము గూడ సమరమున కాయత్తమై వచ్చువరకైన నిలువుఁడు.

బల—గోట మీటకాలుపనికి గ్రొడ్డలియేల. ఒక్కకోతినో హటించుటకు మీసహాయముగూడ గావలయునా ? అట్లేని బలశబ్దము నాయందు నేతిబీరవంటిదగునుగదా ? గోపకులారా ? ఆ మ్రుక్కిడి వానర మెచ్చటనున్నదో జూపుటకై నావెనువెంటరండు. (పటాటోప ముతో నిష్క్రమించును.)

కృష్ణ—(స్వగ) ఇంచుమించుగ నీగర్వభంగనాటకమున ప్రథమాంకము ముగియవచ్చినది. మాబలరామున కిప్పుడిట్లు గర్వభంగమైనగాని జరుగనున్న కురుక్షేత్రయుద్ధమున కడ్డుదగులకమానఁడు. (ప్రకాశము) సాత్యకీ ! ఇంక మనమిచ్చట గూరుచుండు టెందులకు రమ్ము. ఆవానర మెట్టిదో బలరాముఁ డెట్లా వానరమునుజయించునో కనుగొందము. (ఇరువురు నిష్క్రమింతురు.)

తెరవ్రాలును.

తురీయరంగము.



(అంజనేయుడొక-చో గూరుచుండియుండును బలగాముడు
పటాటోపముతో ప్రవేశించి నలుమూలలు వెతకి.)

బల—(సరోషముగ) పిరికివారలు. ఈకోతిని జూచుటకే భయ
పడి పరుగులిడిన వీరు యుద్ధములు చేయుదురట. అదే వానరమనిబల్కి
యెన్నివిధముల భయముడుపుటకు యత్నించినను వెనుక దిరిగిజూడక
పరుగిడిరి. ఇచ్చటికి వచ్చిచూడగా నావానర మెచ్చటను గాన్పింపదు.
సంగ్రామాభిలాషతో జనుదెంచిన యావనచరుడే నరుడెంచునరకు
నిలువకేల పరుగిడెనో—కాదుకాదు. ఏల దాగుకొనియుండెనో తెలియ
రాకున్నది. మాటున నిల్చుటగూడ పగతునకు వెన్నొసంగుటవంటిదె
యగును. ఆహా! ఇంతటి వానరముతో ప్రతిఘటింపంజాలననియె
గాబోలును కృష్ణాదులు దలంచి భీతిల్లిరి. నాకా వానరమింకను గాన్పిం
పదయ్యెను గాని కాన్పించియేయున్న నిముషమాత్రమున నద్దాని నిజ
ముగా యమునింటి కతిధిగా నీవరకె బంపియుండును.

అంజ—(స్వగ.) ఈతఁ డెంతటిశూరుఁడు. తన శూరతయంత
యును మాటలతోననే జూపునట్లున్నాడు. నేను గాన్పింపమి నేమో
వదరుచున్నాడు. నేనిక్కడనే యున్నట్లాతని కొకింత దెలియుటకై
యొక్కమారు శిలావర్షమును గురియించెద.

(శిలావర్షము గురియును.)

బల—ఛీ! ఛీ! సముఖమున నిలచి పోరాడజాలక ఆతుచ్ఛ
వానరము మాటుననుండి శిలావర్షము గురిపించుచున్నది. అయినమా
త్రమున భయపడువాడనుగాను. ఓవనచరా! నిన్ను నేడెట్లును విడచి
చనువాడనుగాను.

అంజ—(బలరాము నెదుటి కరుదెంచి) శూరుడా ! చాటున నిల్చి యుద్ధము సేయు నాచార మింటను వంటనుగూడలేదు. ఏదీ ! నేనెదుట లేననుకొని యేమేమో ప్రగల్భములాడితివి. ఆ ప్రగల్భము లెంతవఱకు నిక్కములో యొకింత జూపుము.

బల—(అంజనేయుని పరిశీలనతోజూచి, నవ్వి,) నీవా నాబల మరయదలంచినవాడవు. వ్రేలెడంతలేవు ముల్లోకై కవీరుడనగు నాతో సమర మొనర్పనెంచితివి. పరికింపగా నీవు యుక్తాయుక్తవిచారశూన్యుని వలె గాన్పించుచుంటివి. ఇప్పటికేని బుద్ధిదెచ్చుకొని మనుగడకుఁ దగు మార్గమరసికొమ్ము.

అంజ—అట్లు పలుకుట బలగర్వదుర్విదగ్ధులకు జెల్లును.

బల—ఓయీ ! నిన్ను జూచిన కనికర నుదయించుచున్నది. నీమాటల నెఱుఁగాగొనను.

ఉ. వీరులనెల్ల యుద్ధమున • పీచమాడంచి కలంచినట్టిదో
స్సారముగల్గినట్టి నను • సాహసవృత్తి నెదిర్చి పోరి ని
ష్కారణమేల జచ్చుటకు • స్వాంతమునన్ దలపోసెదీవు నీ
నేరములెల్ల నెమ్మది గ • ణింపక వీడెద పొమ్ముస్వేచ్ఛగా.

అంజ—నానిశ్చయమును వినుము. ఇరువదియొక్కమారు ధరణింగల రాజులనెల్ల జక్కాడిన పరశురాముని పరాక్రమమెట్టిదో విని యుంటిని. తదుపరి ముల్లోకకంటకుడగు రావణుని పుత్రమిత్ర కళత్రములతో హతమార్చిన శ్రీరామచంద్రుని బలమెట్టిదో ప్రత్యక్షముగా గంటిని. వారికిలేని బలశబ్దమును ధరించిన నీబలదర్పములెట్టివో పరికింపక పిడువను. ఆ బలశబ్దమును తొలగించుకొనుము. లేకున్న సార్థకనాముడ వనిపించుకొనుటకై యనిసేయుము. లేకున్న నీ హను మంతునిముందర నీ కుప్పిగంతులు సాగవు.

బల—ఏమిరా నీ దురాగతము ! బంశబ్దమును దీసివేయవలయునా ? సీమేననున్న ప్రాణవాయువుల దీసివేయవలయునా ?

ఆంజ—ఎట్లుగావించినను మేలెయగును.

బల—ఇంక మాటలతో నీకు బ్రత్యుత్తర మీయదలచుకొనలేదు.

ఆంజ—వృధా కాలహరణము నేయవలదనియే నేను బలుకుచుంటిని.

బల—ఈగదాదండంబునుండి దప్పించుకొనుము. (అని గదను గిరగిర ద్రిప్పి విసరును.)

[ఆంజనేయుఁడాగదాదండమును సునాయాసముగాబట్టుకొనును.]

ఆంజ—అయినది. ఈగదాదండమువృద్ధమైనది. వేరొకయాయుధమును గైకొనుము.

బల—(రోషమున) తుచ్చుఁడా ! ఈ హలాయుధమే నిన్నంత కాలయమునకు బంపగలదు కాచికొనుము.

[బలరాముఁడు హలాయుధమును ప్రయోగింప నాంజనేయుడు గదతో నద్దానినెగురగొట్టును.]

ఆంజ—హలాయుధ మక్కరకురాదయ్యెను. ఇంకొకయస్త్రముపయోగింపుము. (నవ్వి) నిగాయుధుండవుగాబోలును. నేనుగూడ నాయుధమును విడచెదనురమ్ము. కొంతతడివు బాహుయుద్ధమున వినోదింతము.

భల—(నివ్వెరపాటున తనలో) ఆహా ! ఏమీతని పరాక్రమము. మున్నెన్నడును సపజయంబెఱుగని నా యస్త్రము లీతనియెడ

నిర్వీర్యములయ్యెను. ఈతని వృత్తాంతమంతయు నెఱింగియుండియే గాబోలు కృష్ణుడు నన్ను వారింపనెంచెను.

ఆంజ—ఏమాలోచించుచుంటివి. బాహుయుద్ధమున కాపై క తస్థలమెంతయుఁ దగియున్నదిరమ్ము.

బల—నడువుము ఆపై క తస్థలంబునకు. ఎట్టులై నను నిన్ను వధింపక విడువదలచుకొనలేదు. (తనలో) ఇప్పట్టున జయము లభించుననుట సందియమే గాన నిటనుండియే మరలుట లెస్సగా దోచుచుచున్నది.

ఆంజ—మంచిదిరమ్ము. (నిష్క్రమించును.)

బల—ఇదే తగిన సమయము (మరలిచనును.)

(ఆంజనేయుడు మరల ప్రవేశించును.)

ఆంజ—ఇదేమిచిత్రముగానున్నది. నావెనుకనే వచ్చుచుందువని తలంచి యటకేగుచుండ నీవిట్లు పురంబులోనికరుగ యత్నించుచుంటివా? శత్రునకిట్లు నెనుజూపి పోవదగునా? ఇంతమాత్రమునకే బల శబ్దమునుగూడ దగిలించుకొంటివి. వెనుకకు మరలిరమ్ము. పరిపంథితో యుద్ధమొనరింపుము...ఆ. ఆ!! నామాటలువినియు విననియట్లేగుచుంటివా? వెనుకకు మరలింతునా? యుద్ధముచుండి గృహోన్ముఖుడై చనువానిని మరల బిలువరాదందురు. ఆతఁడు నిక్కంపు శూరుడై న గృహంబునకరిగి పరివారమునుగూడ గొనితెచ్చును. కాకున్న నూరకుండును. ఆతఁడు మరలివచ్చునో రాడో ఆపర్యతాగ్రమునగూరుచుండి పరికించెదను.

(నిష్క్రమించును.)

తెర వ్రాలును.

ప్ర ధ మా ం క ము.

సంపూర్ణము.

శ్రీ రస్తు

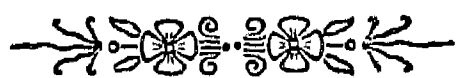
గర్వభంగము.



గరుడగర్వభంగము.



ద్వితీయాంకము.



ప్రథమరంగము.



ప్రదేశము: — శ్రీకృష్ణుని యంతఃపురము.

[శ్రీకృష్ణుడును సత్యభామయు నుచితాసనములపై
నుపవిష్టులై యుండగా తెరలేచును.]

కృష్ణు—(స్వగ) గర్వభంగనాటకమున బలరామగర్వభంగ
రూపక ప్రథమాంకము ముగిసినది. ఇంక శేషాంక ప్రదర్శనమునకు
వలయు నేర్పాటు లొసరింపవలయును. బలరామునివలె గరుడుండును.
తానే బలాధికుడననియును, పనమానమానసతిరస్కృతవేగంబున నరుగ
గలననియు గర్వించుచుండును. అతనికిగూడ సేనమయమున గర్వభంగ
మొనరింపవలయును.

సత్య—నాథా ! ఏమాలోచించుచుంటిరి ! బావగారికి గల్గిన
పరాభవము మీకుమాత్ర మపకీర్తి ఘటింపజేయకుండునా ? ఆవిషయ
మై యుపేక్షవహించుచుంటిరేల ?

కృష్ణు—అంతకెక్కుడగు విషయము నన్నాకర్షించుచున్నది.

సత్య—ఆవిషయమేమో దెలుపదగిన ననుగ్రహింపుడు.

కృష్ణ—(స్వగ) జోక్యములేనిపనుల బ్రవేశించుట కేమెముం
దడుగు వేయుచుండును. కానిమ్ము. (ప్రకాశముగ) నీకంటె నా
కాపులెవ్వరు. నీకెఱింగింపరానివిషయముండునా? ఒకభక్తశిఖామణి
యనేక వత్సరములనుండి దర్శనమపేక్షించియున్నాఁడు.

సత్య—తప్పక యాతనిననుగ్రహింపవలసినదే.

కృష్ణ—అందులకే యాతనినిచ్చటికి బిలిపింపవలయుననిదలంచు
చున్నాను. గరుత్మంతుఁడున్నయెడల నాతనిదోడ్కొని వచ్చియుండును
గదా?

సత్య—సంకల్పసిద్ధులు. అదే గరుత్మంతుఁ డరుదెంచుచు
న్నాడు.

(ప్రవేశము—గరుత్మంతుఁడు)

గరు—నందనందనా! జోహారు, జోహారు.

కృష్ణ—వైనతేయా! కుశలమా? కూరుచుండుము.

గరు—మహానుభావా! తావకానుగ్రహమునకు గురైయైన
మాబోంట్లకు సేమంబునకు గొరంతగల్గునా?

కృష్ణ—నిన్నొక కార్యార్థమై పంపవలయునని యాలోచించు
చుంటిని. ఇంతలో నీవరుదెంచితివి.

గరు—ఆనతిండు.

కృష్ణ—ఉత్తరసముద్రతీరమున నొక్కవనచరుఁడు శ్రీరామ
సందర్శనాపేక్షతోనున్నాఁడు. ఆతని నిచ్చటికి దోడ్కొనిరమ్ము.

గరు—నిముషమున నాతని గొనివచ్చెదను సెలవిండు.

కృష్ణ—త్యరపడకుము. ఆతనితో నేమనిజెప్పెదవు? ఎట్లు
దోడ్కొని వచ్చెదవు?

గరు—ఆతనితోఁ దమ యానతిజెప్పెదను. రాకున్నయెడలబలిమి
నైన గొనితెచ్చెదను.

కృష్ణు—ఎట్లో యాతని గొనిరమ్ము. కాని నీవించుకంతయాల
స్యముచేసిన నూతడింకొక సముద్రతీరమున కరుగగలడు. చతుస్సము
ద్రముల నాతఁడనుదినంబునను గృంకులాడి దినమణికర్ఫ్యమొసంగు
చుండును.

గరు—ఒక్కనిముషమున నాతని గలిసికొందును. మరుక్షణ
ముననే యిచ్చటి కాతని గొనివత్తును. సెలవిండు.

కృష్ణు—పోయిరమ్ము.

గరు—మహా ప్రసాదము. (నిష్క్రమించును.)

సత్య—నాథా ! ఒక్కసందియముమాత్రము నన్ను బాధించు
చున్నది.

కృష్ణు—ఏమది.

సత్య—ఆ శ్రీరామభక్తుని యిచ్చటికి రప్పించుటలో తమయభి
మతమేమో దెలియకున్నది.

కృష్ణు—సత్యా ! ఇంతమాత్రమైన తెలియజాలవా ! నేను
యాతనికి రాముడనై గాన్పింతును.

సత్య—తాము శ్రీరామావతారము ధరించిన నేను ధరణిజ
నయ్యెదను.

కృష్ణు—అట్లుగుటకే యత్నింపవలయును. ఆప్లవగోత్రముఁడు
పట్టాభిషేకదినమున జూచిన రామభద్రునే దిలకింప నభిలషించు
ఘున్నాఁడు. (స్వగతమున) ఈసత్యయు నధికముగా గర్వించియున్నది.
ఇయ్యదనున నీమెకును శృంగభంగము గావలయును.

సీ. అందచందములందు ♦ నరయంగ దనసాటి

గలవారు లేరని ♦ పలుకుచుండు

పతికూర్మి బడసిన ♦ సతినౌదునేనని

విడువకుండగ విట్ట ♦ వీగుచుండు

సిరిసంపదలలోన ♦ సరివచ్చువారై న
 నిలను లేరనుచు గ ♦ ర్వించుచుండు
 కులశీలములలోని ♦ గొప్పగణించుచు
 నితరకాంతల నీన ♦ డించుచుండు

నెట్టిరూపంబు వేను ధ ♦ రించియున్న
 తదనుగుణ్యంపురూపంబు ♦ డాల్చుదాన
 ననుచు గర్వించు సత్య కీ ♦ యవసరమున
 గర్వభంగంబునేయగా ♦ గడగవలయు.

(ప్రకాశముగా) సత్యా! గరుడుఁడాప్లవంగపుంగవుని దోడ్కొనివచ్చిన
 గదా నేను రామావతారమును ధరించుట. అప్పటివిషయ మాలోచిం
 తములెమ్ము. రమ్ము లోనికేగుదము. (నిష్క్రమింతురు.)

తెర వ్రాలును.

ద్వి తీ య ర ం గ ము.

—❦❦❦❦❦—

(ఉత్తర సముద్రతీరమున నాంజనేయుఁడు శ్రీరామపద
 ధ్యానతత్పరుఁడై యుండ తెరలేచును.)

ఆంజ—రాచంద్రా! అచలాత్మజ నరయుటకు ముద్రిక
 నొసంగి పంపిననాడు, పట్టాభిషేకావసరమున నవరత్నకల్పితహార మొ
 సంగి బహూకరించిననాఁడు, తదుపరి తారక మంత్రోపదేశమొనర్చిన
 నాఁడు నాపై నుంచినకూర్మి నేడు కఱవయ్యెనా? భవద్దర్శన మేల్
 యొసంగకుంటివి. రామభద్రా! రామభద్రా! తొల్లిటి యనుగ్రహమే
 నాపై నుంపుము.

(అనుబంధమును పాడుచుండును.)

(ప్రవేశము—గరుత్మంతుఁడు.)

గరు—మధ్యాహ్నము గావచ్చినది. ఇప్పటికేని యావనచరో
 త్తముని దర్శింపజాలనై తిని. ఒక సముద్రతీరమునుండి యింకొకసముద్ర

తీరమున కరుగుచు మరల బయలుదేరిన సముద్రతీరమునకే వచ్చి
యున్నాను. ఇచ్చటనై న నామహాత్ముని దర్శనము లభించునో లభిం
పదోగదా? (నలువై పులు బరికించి) అదే శ్రీరామధ్యానతత్పరయైన
వనచరమొక్కటి గాన్పించుచున్నది. ఈతఁ డెవ్వరో సమీపించి కను
గొందును. (సమీపించి) అయ్యా! తామెవ్వరు? శ్రీరామదర్శనా
పేక్షతో నిట నిగిక్షించు ప్లవగోత్తములు తామగుదురా?

ఆంజ—అవును. అయిననేమి?

గరు—సత్యభామాసహితుఁడై యున్న కృష్ణుఁడు తమ్ముదోడ్చి
నిరా ననుజ్ఞ యొసంగియుండెను.

ఆంజ—కృష్ణుఁడెవ్వరు? ఆతఁడు నన్నేల దోడ్కొనిరమ్మని
యెను?

గరు—కృష్ణునే యెఱుంగవా? దెలిపెదను వినుము.

సీ. చనుబాల విషమూని ♦ జనుదెంచి చంపగా

నెంచు పూతనను వ ♦ ధించినాడు

గగనంబునకు దన్ను ♦ గైకొని చవిచంప

నెంచు తృణానర్తు ♦ నొంచినాడు

ప్రేమనటించుచు ♦ పిలిపించి తనవీట

జంపనెంచిన కంసు ♦ జంపినాడు

దురభిమానముచేత ♦ దూషించు శిశుపాలు

నిట్టై చక్రమున వ ♦ ధించినాడు

గీ. యెన్నగానేల కపివర ♦ యెవనిలీల

లభినుతింప నశక్యమో ♦ యట్టికృష్ణు

నెఱుగవే ధరణి నవతార ♦ మెత్తినట్టి

పుండరీకాక్షుఁడని తల ♦ పోయుమయ్య.

ఆంజ — ఇంతమాత్రమున కాతని నవతారపూరుషునిగా దలంప వలయునా ? ఆతనిమాట యటుంచుము. ముందు నీ వెవ్వడవు ? ఎందుల కిట్లరుదెంచితివి. ఇచ్చట నేనుందునని నీకెవరు జెప్పియుండిరి ?

గరు — నా స్వరూపమును జూచియైనను గుర్తించలేకుంటివా ? పన్నగశయనునకు వాహనంబనగు ఖగేశ్వరుండను. ముల్లోకపరిపాలనా దక్షుండగు నప్పండరీకాక్షుండె నీ విచ్చట నుంచుచని చెప్పియుండెను.

ఆంజ — ఏమో ! నీ పలుకులు విశ్వసనీయములుగా గాన్పించుట లేదు. అయినను నేనా కృష్ణుని సందర్శింప దలచుకొనలేదు. వచ్చినద్రోననే మరలిపోమ్ము.

గరు — రాకతప్పదు. ఆవిభునియాజ్ఞ పరిపాలింపబడవలయును.

ఆంజ — రాకున్న —

గరు — బలిమి నై నఁ గొనిపోయెదను.

ఆంజ — ఎక్కడకు ?

గరు — ద్వారకానగరమునకు.

ఆంజ — ద్వారకానగరమునకా ! అందున్న బలరాముడట యెవ్వడో యెఱుంగుదువా ?

గరు — శ్రీకృష్ణాగ్రజుండగు బలరామునే యెఱుంగకుందునా ?

ఆంజ — నీవుచెప్పిన యవతారపూరుషుఁ డాతని యనుజన్ముడా ?

గరు — అగును.

ఆంజ — నాచే నొకఘడియకుమున్ను పరాభూతుడై రణరంగి మునువదలి పరువిడిసె యా బలరామానుజునికడకా నన్ను గొనిపోనెంచుట ; పొమ్మావలకు.

గరు — కార్యసాఫల్య మొనరించుకొనకుండ నీ గరుఁ డెన్నడును మరలువాడుగాడు. బలాత్కరించువఱకు రాకుండ నావెనువెంటరమ్ము.

ఆంజ — ఛీ మూఢుడా ! పోయెదవాలేదా ? (త్రోసివేయును.)

గరు—(దూరమునపడి లేచి స్వగతమున) ఏమరుపాటున నుండుటచే నిట్లయినది. అబ్బా ! శరీరమంతగా నొచ్చియుండెను. కానిమ్మింకొకమారు యత్నించిచూచెదను. (ప్రకాశముగ) బలాత్కారమున నైన నిన్ను గ్లానిపోకమానను. (సమీపించి) ఏమరుపాటున నుండుటచే ద్రోయగలిగితివి. ఈగరుడుడు హీనసత్త్వడుగాడను డిపుడేమాడగలవు.

ఆంజ—ఏమీ ! నీవుకూడ బలుడవా ? కావచ్చును. నాచే త్రోపుడుపడినవా డెన్నడును యీవటకు లేచియుండలేదు. నీబలమును గూడ నొకింత పరికింతు నాగుమాగుము. (ముక్కుపట్టుకొని జూడించి చెంపపై గొట్టి త్రోసినేయును. గరుడుడు దూరముగా బడును ; లేవబోయి లేవజాలక హాహాకారములు సలుపుచు మూర్ఛిల్లును.)

ఆంజ—ఆహా ! ఈపంద గతాసునయ్యేనేమో ! (లేవదీసి) లేదు లేదు. మూర్ఛిల్లినాడు.

గరు—(మూర్ఛదేరి) మహాత్మా ! నన్ను సంహరింపకుము. చ. ఎరుకక మీమహత్త్వమును • నెగ్గులుపల్కితి బుద్ధివచ్చె మీ గురుకరుణాకటాక్షమునకున్ • దగువాడను బ్రోవుమయ్య యీ సరికె శరీరమంతయును • చాలగ నొచ్చినదింకనైన నా కరుగుటకై యనుజ్ఞను మహాత్మా • యొసంగవె పోయివచ్చెదన్.

ఆంజ—బుద్ధివచ్చినదా ! ఇంకెన్నడును మాబోంట్లకడ నేనే బలాధికుడనని గర్వించి పలుకకుము. ఇంక నీయొక్కసక్కెములుమాని వచ్చినదారి నేగుము. నా కనుష్ఠానమునకు వేళయగుచున్నది. పొమ్ము. (నిష్క్రమించును.)

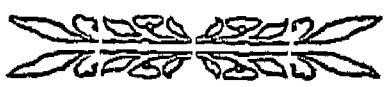
గరు—అబ్బా ! శరీరమంతయును నలగిపోయినది. (లేచుటకు యత్నించి) అయ్యో ! పరుండగా నంతగా బాధలేదుగాని లేచుటకు యత్నించినంతనే చెప్పరానంత బాధగనున్నది. ఏ యవయమును స్వాధీ

నమునలేదు. కీళ్ళయందలి పటుత్వము పటాపంచలై నది. (మెల్లనలేచి)
 నేడు నాకు చక్కగ శృంగభంగమైనది. లోకమున నేనే బలాధికుడనని
 విర్రవీగితిని. కాని యీ వనచరాగ్రనిచ్చేయి దగిలినంతనే గర్వము
 తయు నంతరించినది. (నడువబోయి) ఆహా ! దుర్భరము గానున్నది.
 ఆతఁడు నామాన్యునివలె గాన్పించుచుండునేగాని పరికింపగా నాతఁడొక
 దివ్యుడని దోచుచున్నది. ఈసంగతి కృష్ణునకెరిగించిన నాతఁడేమని
 దలంచునో—తొలుత నెట్లయిన నాతని దోడ్కొనివత్తునని బీరంబులునల్కి
 యిపుడు రిక్తహస్తుడనై పోయిన నాతడెంతగా పరిహసించునోగదా !
 కానిమ్ము రోటదలదూర్చి రోకటిపోటునకు వెలువనేల.

(నిష్క్రమించును.)

(తెరవ్రాలును.)

తృ తీ య ర ం గ ము.



ప్ర దేశము—సత్యభామయంతఃపురము.

సత్య—నాధా ! గరుత్మంతుఁడరిగి తడవై నది. ఇంకను నాతడు
 రాకుండుటకుఁ గారణమేమైయుండును ?

కృష్ణ—(నవ్వి) ఇప్పుడో యికనో వచ్చునులెమ్ము.

సత్య—నవ్వితిరేల ?

కృష్ణ—నాభక్తుడు ననుజేరవచ్చునని నేనుబలాటపటవలయునే
 గాని నాకు లేనియాత్రత నీకు గల్గినదని నవ్వితిని.

సత్య—మంచిది. (పెడమొగముపెట్టును)

కృష్ణ—ఇంతమాత్రమునకే కోపగింపవలయునా ? ఇప్పుడే
 మఁటినని యాగ్రహింతువు. ప్రియా ! ఆవిషయమటుంచుము. ఒకా
 నొకవేళ గరుఁడుఁ డాభక్తుని దోడ్కొనివచ్చిన ధరణిజవేషమును
 నీవు ధరింపవలయు నందులకు సిద్ధముగా నుంటివిగదా ?

సత్య—అప్పటిమాట యాలోచింతము.

కృష్ణ—ఇంకను కోపమేనా? సత్యా! నీవు సీతాలతాంగి వగుదువుగదాయని నిస్సంకోచమున నుంటిని. ఆభక్తుడగుదెంచిన నీవిట్లు పెడమొగమిడియున్న నామనసెట్లుండునో యాలోచింపుము. ఇంతియే గాదు ఆభక్తుడేమని దలంచునో కొలదిగ నూహింపుము.

సత్య—సిద్ధముగా నుండుటకు గొనితేవలయునా ఏమి?

కృష్ణ—ఇప్పటికిగదా ప్రసన్నురాలవైతివి.

సత్య—మాటిమాటికిని ప్రతిమాటకును వ్యాఖ్యానము చేయుచున్న కోపమురానివారుందురా?

(ప్రవేశము—గరుత్మంతుడు)

సత్య—అదే గరుడుడు మాటలోననే యరుదెంచెను. వై నతేయా! నీకు దీర్ఘాయువగును.

గరు—అయ్యా! ఇంకొకమారా కపివరుచెంత కనుపకుండిన యెడల దీర్ఘాయువే గలుగును.

కృష్ణ—ఆతనికొఱ కింకొకమారు పోవలసియున్నదా? నీవే కార్యమును సాధించుకొనజాలవైతివా?

సత్య—ఓయీ! జరిగిన సమాచారమంతయును దెలుపుము. నాధా! యీతఁడిట్లనుచున్నాడేమి?

కృష్ణ—ఆతనివలననే వినవలెను.

గరు—ఆతనికొరకై నాల్గుదిగంతముల కేగితిని. ఆతని జూడ 'గానరాలేదు. మధ్యాహ్నమున కాతఁడు తర సముద్రముచేత నుండునని నారదమానీంద్రునివలన విని మరల నచ్చటకేగితిని. ఆతని దర్శించితిని. మీయానతి దెల్పితిని.

కృష్ణ—స్పష్టముగ నాతనితో నాడిన పలుకుల జెప్పుము.

గరు—సత్యాసహితుడగు శ్రీకృష్ణభగవానుడు నీకు దర్శనమొసంగ దోడ్కొనిరమ్మనియెను. అని పల్కితిని.

కృష్ణు—ఎంతపొరబాటు గావించితివి. ఆతడు శ్రీరామభక్తుడనుట దెలిపియుంటినిగాదా ?

సత్య—కడకాతఁడు వత్తుననియెనా ?

గరు—రాజులననియెను. పైగా కృష్ణభగవానుఁ డెవ్వడనియవహించెను.

సత్య—బలత్కారముననైన నాతని గొనితెచ్చెదనంటివే ?

గరు—అట్లొనరింపయత్నించుటచేతనే చావుదప్పి కన్నులొట్టి వోయినది. శరీరమున నిరుగని యెముక లేదనియే దలంచుచుంటిని.

కృష్ణు—నీవు చాల పొరబాటుగావించితివి. శ్రీరాముడే నిన్ను రావలసినదని యాజ్ఞాపించెనని దెలుపవలసినది. గతజలసేతుబంధనమేల మరల నొక్కసారి యాతనికడకేగి నేను చెప్పినట్లుగా జెప్పుము.

గరు—ఇంక నేనచ్చటి కేగజాలను. ఇదివఱకాతఁడు ప్రథమ తప్పిదముగాగణించి వదలియుండెనుగాని యింక సైరింపడు. ఇంక నాతని కంటబడిన మృత్యువు తప్పదు.

కృష్ణు—ఆతనిని లోగొనునుపాయమునుజెప్పితినిగాదా ! ఇంకను సంకోచించెదవేల ?

గరు—దేవాదిదేవా ? నాయవస్థ యేమని జెప్పుకొందును !
చ. నడువగ కాళ్ళురావు గగ ♦ నంబున కేగుటకేని టెక్కలున్
విడివడకుండె దేహమది ♦ బిట్టుగ సోలి కృశించెన్బిట్ట
యడుగొక యోజనంబుగ , ప, ♦ యాసముతో జనుదెంచియుంటి నే
వదువున క్రమ్మరన్ జనుట ♦ పద్మవిలోచన సన్మమింపుమా !

సత్య—బలాధికుండవై న నీవే యితగా నలసియుంటివా ?

గరు—(శిరము వంచుకొనును.)

కృష్ణు—వై నతేయా ! నీయామాసము దీగునట్లను గ్రహించితినిక మారాడకుము. పోయిరమ్ము. ఆపవనజునితో శ్రీరామచంద్రుడు

జానకీసహితుడై నిన్ను బిలువబంచెనని చెప్పము. ఆతఁడామాటవిని నదియేతడవుగా నిన్ను బహూకరించి నీవెరువెంట రాగలడు.

గరు—అప్పుడును యాతఁడు రాకున్న —

కృష్ణు—మారాడక వెనుకకు దిరిగిరమ్ము.

గరు—మహాప్రసాదము (నిష్క్రమించును.)

సత్య—ఇప్పుడై న నీతఁడు కృతార్థుడగునా ?

కృష్ణు—మారుతాత్మజుఁడు శ్రీరామరాజ్ఞ జవదాటియెఱు గడు. కాన సవశ్యమాతఁడు గరుమనితో సరుదెంచును.

సత్య—పట్టాభిషేకమున సనంతవై భవమున వెలుంగు రామ భద్రుని దర్శనముగదా పవనాత్మజునకు జూపనెంచిరి. ఇట లక్ష్మణుఁడు లేవ్వరు.

కృష్ణుస—త్యా ! ఇంతమాత్రమెఱుంగవా ! బలభద్రుడే లక్ష్మణుడు. సాత్యకియే భరతుఁడు నేను రాముడను. రుక్మిణియే నీత.

సత్య—ఏమంటిరి ! రుక్మిణి జానకియగునా ! ఆహా ! నేటికిగదా మీకెవ్వరిపై ననురాగముగలదో తెల్లనుయ్యెను. కల్లబొల్లి ప్రేమ లొకచోటను గాఢానురాగ మొకచోటను నిల్పుట పురుషులకు నైజ ముకదా ?

కృష్ణు.—నీపై నాకనురాగములేదా ! ఈచూత్రము గుర్తెరు గ్గవా ? నాప్రవర్తనమునుబట్టి యెనను నాకు నీపై గల యనురాగమిట్టి .దని తెలియజాలవా !

సత్య—ప్రవర్తన మొక్కటియేగాదు. పలుకులుగూ . మీయనురాగ ప్రకటన మాచరించుచున్నవి. సందేహ మెంతమాత్ర మునులేదు.

కృష్ణు—నిష్కారణముగా నాపై నలుగుచుంటివి. ఇపుడేమంటి నని యాగ్రహించితివి.

సత్య—ఆమాత్రము జ్ఞప్తియందులేకుండునా ? ఇంతకును యొకరి ననవలసినపనిలేదు. పురుషుని నమ్మి చరించిన యాచుదాని ముక్కుసెవులు గోయవలయును.

కృష్ణ—సత్యా ! నీకేలోపము గల్గించితిని. నవత్నులందరిలో నను నిన్ను ప్రాణాధికురాలిగా నెన్నుచు నీయనురాగ తరంగిణిలోకల హాయిగ నూయెలలూగి యానందించుచు, భవత్సాహ చర్యలాభంబున పెన్నిదిగన్న పేదవలె సంతసించుచు నీకెట్టికొఱంతయు గలుగకుండ నరయుచుంటినే ! అట్టియెడ నకారణముగ నింనమోపుట న్యాయమా !

సత్య—ఎట్టి కొఱంత గలుగవలయునో యట్టికొఱంతయే గల్గినది. తక్కిన వెన్నియున్న నేమిలాభము.

కృష్ణ—ఎట్టికొఱంతగల్గినది ?

సత్య—పత్యనురాగమే కొఱంత. ఇంకలెక్కకుమీరిన యైశ్వర్యము లెన్నియన్నను ప్రయోజనమేమి. తరుణీమణు లభిలషుచు పత్యనురాగము లేదుగదా ?

కృష్ణ—నీపై నాకనురాగము లేదనుచుంటివా ? ఇందులకు ప్రత్యక్షముగ నీయుపవనంబున నాటబడియున్న పాగుజాతయున్నది సుమా !

సత్య—ఎప్పటిపల్కులో యిప్పుడుదడవనేల ?

కృష్ణ—ఇప్పుడు నీవాకాక్షించునదేమి ?

సత్య—నేకాక్షించున దేముండును. తమయనుగ్రహవిశేషమున వాంఛితార్థము లనయము సిద్ధించుచు నేయున్నది. ఈమృదునచములును లాలనలును క్రొత్తలుగావు.

చ. అవసరమున్న వేళ హృద ♦ యంగతమించుక దెల్పబోక నో

యువతి భవాదృశుల్ జగతి ♦ నుండరటంచును మోముముందరన్

వివిధ విధంబులకొ బలికి ♦ ప్రేమనటించుచు నుండి పిమ్మటా
యవతిని వీడగాదలతు ♦ రుల్లములోనను పూరుషాగ్రణుల్.

కృష్ణ—సత్యా ! నీవు బేలవునుమా !

గీ. ఎన్నివిధములబోధించు ♦ చున్ననీవు
నాదుపల్కులలోని యాం ♦ తర్యమింత
దెలియజాలకకోపించి ♦ పలికెదేల
వలయునెడనీవె నీతవై ♦ నిలువుమబల.

కాని యొక్కవిషయమాలొచించుకొనుము. ఆనచ్చుభక్తశిఖా
మణి జానకిని చక్కగా నెఱుంగును. ఆతని కేమాత్రమనుమానము
దోచినను రసాభాసమగునుసుమా !

సత్య—మీవలపులపంటయగు రుక్మిణి జానయై నిలువగలదు
గదా ?

కృష్ణ—నావలపుల పంటవునీవు. నీవె ధరణిజవై నిలువుము.
ఇంక నారుక్మిణిప్రసక్తి యెత్తకుము. నీయిచ్చవచ్చిన తెరంగున జానకి
రూపము ధరింపయత్నింపుము.

సత్య—మీయాజ్ఞానుసారముగనల్లె యత్నింతును.

కృష్ణ—నాయాజ్ఞ యటుండనిమ్ము. నీయభిలాషదీరుటకై
మున్నుందు యత్నింపుము.

సత్య—మంచిది. (నిష్క్రమించును.)

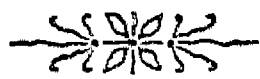
కృష్ణ—గీ. ప్రబలగర్విష్టయైన యీ ♦ భామయిట్లు
తనకు జోక్యంబులేనట్టి ♦ పనులలోన
నడ్డమెనిల్చి తుదకు హా ♦ స్యాస్పదముగ
నోడిపోవుట వింతగా ♦ నుండబోదు.

లోకమున నిట్లపహాస్యమునకు గురియగుట యీమెకు ప్రాయశ్చ
యై యున్నది కానిమ్ము, జరుగనున్నది జరుగకమానదు. ఈపర్యాయ

మీమెకు దగినట్లు శృంగభంగమొనర్చిన నికముందట్టి సమల ప్రవేశింప
కుండును. ఈ మాసంభాషణమే యాడబోవు సత్యా గర్వభంగమునకు
బ్రస్తావన యగును. (నిష్క్రమిండును.)

తెరవాలును.

తృ తీ య ర ం గ ము.



ప్ర దేశము:—ఉత్తరసముద్ర తీరస్థానము.

(హనుమంతుడు శ్రీరామధ్యానపారీక్షఁజై యుండగా తెరలేచును.)

అంజ—రామా ! సంసారసాగరోత్తారకనామా ! రఘువంశ
కులాబ్ధిసోమా !

ఉ. ఏమరుపాటునచేనయిన ♦ యీర్షనహించియునైన క్రోధమున్
తామసమూనియైన పరి ♦ తాపభరంబుననైనగాని నీ
నామము నుచ్చరించిన జ ♦ నాళికి మోక్షమొసగునట్టి నిక
ప్రేమముతో త్రిశుద్ధిగను ♦ వేడెడు భక్తుల కేమియిచ్చెదో.

ముల్లోకంబుల నెంతగా బరికించినను రామతారకమంత్రంబుకం
టె నుత్కృష్టమగు సంసారసాగర తరణోపాయము గాన్పింపదు.

గీ. అలఘుసంసారవారాళి ♦ యందుజక్కి

దిక్కు తెలియక నల్లాడు ♦ దీనజనుల

కెల్లసులభముగను మోక్ష ♦ మిచ్చునట్టి

మంత్ర రాజంబు తారక ♦ మంత్ర మొకటె.

భవద్దివ్యతారకనామ మహాత్మ్యమజరుద్రాదులకుగూడ తెలియ
దన మాబోంట్లను వేరుగజెప్పవలయునా ? రామా ! రఘురామచంద్రా !
మంగళకరవిగ్రహంబగు నీపావనమూర్తిని సందర్శించునట్లనుగ్రహిం
పుము. ఎన్నడో చూచియుండుటచే యీనేత్రములు భవద్దివ్యసుందర

విగ్రహసందర్శనాభిలాషతో మూతలువడక పరితపించుచున్నది. నీవను గ్రహింపకున్న నాకు దిక్కెవ్వరు.....నాడా నారదమానీంద్రుని పల్కులనుబట్టి యాలోచింపగా యుగభేదము గల్గినట్లు వోచుచున్నది. కాని, యానాడు నారదుడు నన్ను దోడ్కొనిపోయిన పట్టణ మయోధ్యవలె గాన్పించినది. మారామభద్రుడుగూడ నందే యుండేనేమో? మరల నానారదమానీంద్రుడై న గాన్పింపడయ్యెను. ఇపుడా రామచంద్ర ప్రభుని దర్శించుట కనువైనమార్గ ముపదేశించువారి హత్మబంధువుల వలె భావించి నమస్కరింతునుగదా?

(ప్రవేశము—గరుడుడు.)

గరు—(భయమున వడకుచు ప్రవేశించి తనలో) ఇప్పుడీతని పలుకులతీరు జూడ నీతనికి రామునియెడ నెక్కుడుభక్తియని తోచుచున్నది. కావున నింక భయపడవలసిన పనిలేదు.

ఆంజ—(గరుడుని జూచి) తిరిగి వచ్చితివా? ఇంకను బుద్ధిరా లేదా? మరల నింకొకపరి చేయిగలపెదవా?

గరు—(వడకుచు) లేదు లేదు. శ్రీరాముడు—

ఆంజ—ఏమిటది. శ్రీరాముడా! నీవాతని నెఱుంగుదువా?

గరు—(భయముతో) నన్ను రక్షించుట కభయమొసంగిన గాని జెప్పదలచుకొనలేదు.

ఆంజ—భయపడకుము ఊరక నిన్ను శిక్షించునంతటి మూర్ఖుడనుగాను. చెప్పదలచిన దేదో త్వరితముగా జెప్పుము.

గరు—మీరు శ్రీరాముని జూచుమార్గము దెలిసినవానిని బంధువునిగా భావించునంటిరికాదా?

ఆంజ—అవును.

గరు—అందువలననే నాభయమును చాలవరకు విడచివచ్చితిని.

ఆంజ—ఏమీ ! నీవు శ్రీరామభద్రుని దర్శింపగల్గుమార్గముః పదేశింపగలవా ? ఏదీ యామార్గము త్వరలోజెప్పుము. ఇంకను జాలము చేసెదవేల ? నీకు తెలియదా యేమి ?

గరు—భయావేశుడను. మీరు తొందరబెట్టిన జెప్పవలసిన దంతయు మరచి వేరొండు జెప్పెదనేమో !

ఆంజ—ఓయీ ! పిరికివాడా ! నిన్నేమియు చేయననుచున్నను భయమును వదలకుంటివా ? తొందరపాటునువదలి చెప్పదలచినదేమో నిస్సంకోచముగా నెమ్మదిగా జెప్పుము.

గరు—నీతారాములు తమకుదర్శనమొసంగుటకై బిలువనంపిరి.

ఆంజ—ఇయ్యది నిక్కువమా ! నీవామహామహుని సందర్శించితివా ? ఆతడే నిన్ను నాకడ కంపియుండెనా ? ఏలమాట్లాడవు ?

గరు—(భయముతో) అసత్యమాడిన మేన ప్రాణములు నిలువవని దెలియును. నిక్కమే వచింపుచుంటిని.

ఆంజ—ఆహా ! మారామచంద్రున కెంతవాత్సల్యము. వత్సా ! ఈమాట తొలుతనే యేలవచింపవైతివి, ఆతడెక్కడున్నాడు ? అయో ధ్యాయందే నాకు దర్శనమొసంగనెంచియుండెనా ? ఆరఘుకులాన్వయాం భోధిచంద్రుడు మాతల్లియగు జానకితోగూడ కుశలియైయున్నాడె ?

నీ. పలుకునా శ్రీరామ ♦ చంద్రుడుయెపుడేని

పవనాత్మజుడు తన ♦ బక్తుడనుచు

తలనునే మాతల్లి ♦ ధరణిజ యెపుడైన

నంజనాతనయుని ♦ నాత్మలోన

భావించుచుందురే ♦ బరతాదులెపుడైన

హనుమంతుడనువాడు ♦ యాపుడనుచు

స్మరియించుచుండునా ♦ సౌమిత్రియెపుడైన

శ్రీరామబంటని ♦ చిత్తమందు

గీ. జాలమొనరించెదేల ♦ నిష్కారణముగ
వారలెల్లరు తమపాద ♦ భక్తుడనుచు
యెంచి నను ధన్యతమునిగా ♦ వించుకొరకు
పిలువబంపిరేవేగ వి ♦ స్వింపుమయ్య.

ఇంకను విశేషములేమైన నున్నదెలుపుము. పలుకవేమి—

గరు—మహాత్మా! ఇంతకంటె విశేషమేమిగావలయును?
కాని యెడతెరిపిలేకుండ ప్రశ్నలువేయుచుంటిరే యే ప్రశ్నమునకు
ముందుగా సమాధాన మొసంగుమని మీయభిప్రాయము ఇట్లు సంభా
షణలో కాలమును వ్యర్థముగా వ్యయింపక నడచుచు మాటలాడు
కొనవచ్చును. లెండు బయలుదేరుడు.

ఆంజ—మంచిది బయలుదేరుము.

(ఇరువురును నిష్క్రమింతురు.)

(తెరయెత్తబడును—పునః ప్రవేశము—ఆంజనేయుడు.)

ఆంజ—అడుగామడగా నడచుచున్న నీతనితో ప్రయాణము
సలుపుట కష్టముగానున్నది. ఆదే భాస్కరుడు నభోమధ్యమున కరు
దెంచెను. అర్ఘ్యమొసంగుటకు సమయమైనది. ఈగరుడుని జాడయే
గాన్పింపకున్నది. ఆతడియ్యెడ కరుదెంచునంతలో త్రయీమయున
కర్ఘ్యమొసంగుటకై యుత్తరసముద్రతీరమున కరిగి మరలివచ్చెదను.

(నిష్క్రమించును.)

(ప్రవేశము—గరుడుడు)

గరు—ఆహా! యేమీతని యద్భుతశక్తి. మనోవజంబుకంటె
నెక్కుడగు వేగమున నేగగలవాడనని నేనెంతయు గర్వపడియుంటిని.
నన్నీవిషయమున మించినవాడుండబోడని గర్వించితిని. ఆగర్వమంతయు
నశించినది. ఈతనితో సమముగా నేగుటకేని యశక్తుడనై యుంటిని.

ఏమిచేయుదును. ఈవరకాతఁడిక్కడి కరుదెంచి యొకించుకనేపు నిలచెను. అంత సంతసించుచు నెట్లయిన నాతని గలసికొనవలయునని నేను యుబలాటముతో వచ్చితిని. శరీరమంతయును నక్కారణమున నలసియున్నది.

(ప్రవేశము—హనుమంతుఁడు.)

ఆంజ—ఓయీ ! ఇంకను యిచ్చటనే యుంటివా ? నీనెంతకును రామింజేసి మధ్యాహ్నమగుటచే నుత్తరసముద్రతీరమునకుబోయి యాహ్నికముల దీర్చుకొని వచ్చితిని.

గరు—(తనలో) సాధ్యమగునా ? (ప్రకాశముగ) మహానుభావా ! తమపల్కు లాలించినంతనె వెఱగు జనించుచున్నది. తమతో సమానముగ రాజాలను. గమనవేగ మొకింత తగ్గించి యనుగ్రహింపవలయును.

ఆంజ—(నవ్వి) అట్లే యొనర్చెదను రమ్ము.

(ఇరువురు నిష్క్రమింతురు.)

ద్వితీయాంకము సంపూర్ణము.

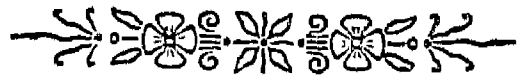


శ్రీ ర స్తు

గర్వభంగము.



సత్యభామా గర్వభంగము.



తృ తీ యాం క ము.



ప్ర థ మ రం గ ము.

ప్ర దేశము—రుక్మిణి యంతఃపురము.

(శ్రీకృష్ణుడు—రుక్మిణి ప్రవేశించియుండ తెరలేచును.)

రుక్మి—తామివిషయమున నుపేక్షవహించుటవింతగానున్నది.

కృష్ణ—నేనుగూడ మరల పరాభవము నొందవలయుననియేనా నీయభిప్రాయము ?

రుక్మి—మరల ననుచుంటిరేమి ? ఈవఱకొకసారి పరాభవమంది యుండిరా ?

కృష్ణ—లేదా ? మరచియుంటివిగాబోలును.

రుక్మి—లేదు లేదు. అట్లయిన నావనచగు డార్తకోటిలోనివాడ నుటయే నిక్కము. పవనాత్మజు డిచ్చటికేల వచ్చియుండెను ?

కృష్ణ—ఏమో ! ఎవ్వరికెఱుక ?

రుక్మి—మీకు తెలియని విశేషములుండునా !

ఉ. ఎన్నగరాని రూపముల ♦ నెన్నిటిలో ధరియించి లోకమం దన్నిటనుండి లోకముల ♦ నంటియు నంటక తామరాకుపై నున్నజలంబు కై వడిని ♦ యుండిన మీరలెరుంగనట్టి దే మున్నది యిట్లు వింతగ మ ♦ నోహర బల్కిన నమ్ముదాననే.

కృష్ణ—(నవ్వి) నాయర్థశరీరమవగు నీవుకూడ నెరుగని విషయములుండనేయుండవు. ఇంక నేను జెప్పవలసిన దేమున్నది ?

రుక్మి—చెప్పనక్కరలేదు లెండు. ఆలోచింపగా నేను తొలుత నడిగినదానికికూడ శ్రీకృష్ణమాయావిలాసమే కారణమాని స్పష్టపడుచున్నది.

కృష్ణ—అందు నాయొనర్చినదేమున్నది ? గర్వితులు నై సర్గికముగా నెవ్వడో యొకప్పుడు భంగపాటొందుదురు. గర్వించినవారల కెల్లరకును దగినట్లు గర్వభంగముగాకున్నయెడ ప్రపంచవ్యవహారమంతయు నడ్డిపోవదా ?

రుక్మి—(నవ్వుచు) తమ పల్కులతీరుజూడ నింకను గొందఱు గర్వితులకు గర్వభంగము గావలసియున్నట్లు గాన్పించుచున్నది.

కృష్ణ—అట్లని వేను వచించుచుంటినా ? ఆవిషయమునకేమి. అంజనాసుతుని గొనిరా గటత్మంతుఁ డరిగినాఁడు, త్వరలో రాగలడు.

రుక్మి—ఆతనిని సన్మానించుటకు చేయవలసినదేమున్నది. శ్రీరామచంద్రుని జూపితిరా యుప్పొంగిపోవును.

కృష్ణ—ప్రియా ! మరచితివా ? ఆతఁడు పట్టాభిషేక రామునిగదా సందర్శింప నెంచియుండెను.

రుక్మి—ఘటనాఘటన సమర్థులగు మీరు తలచుకొనిన సర్వమును సిద్ధమగును.

కృష్ణ—గరుడాతనిని సత్యభామా యంతఃపురమునకు గొనినచ్చును. నీవుకూడ నక్కడకు రావలయును.

రుక్మి—తమయాజ్ఞను జవదాటగలనా ! కాని చెల్లెలు కించపడునని యాలోచించుచుంటిని.

కృష్ణ—ఆమె యేమనుకొనునో యని సంశయింపకుము. ధరణిజ పాత్రను ధరించుట కామెయాత్ర త పడుచున్నది. ఆయుబలాటమున నుండుటచే నీరాకయే గమనింపదు. గమనించినను నేనచ్చటనుండ నిన్నామె నొవ్వనాడునా ?

రుక్మి—అమె నన్ను నొవ్వనాడుననిగాదు, కానిండు. నేనువచ్చేదను. ఆమె ధరణిజరూపమును ధరింపగలదనియే తలంచి ప్రేరేపించితిరా ?

కృష్ణు—ఒకరిచే ప్రేరేపింపబడునంతటి తెలివితేనిదిగాదు.

రుక్మి—ఆమెయే యందులకు సిద్ధపడినదా ? అయిననేమి ? మీరు కొలదిగా యత్నించిన యామె నా ప్రయత్నమునుండి మరల్మగలరు.

కృష్ణు—నీసమక్షముననే యామె కందుగల కష్టసుఖములదెల్పి వారించెదను. నీవు త్వరలో నచ్చటికిరమ్ము. ఇంక నేనేగెదను.

రుక్మి—మహాప్రసాదము.

(కృష్ణుడు నిష్క్రమించును.)

రుక్మి—జగన్నాటకసూత్ర ధారుడగు మనోహరుని విచిత్రచర్యల యింగిత మెఱుంగగలవారెవ్వరున్నారు !

గీ. ఈతడొనరించు పనులలో ♦ నేవిశేష

మిమిడియుండునో కడకది ♦ యేవిధాన

ఫలితమొసగునొ డెలియగ ♦ బ్రహ్మకై న

తరముకాదనుటెల్ల న ♦ త్యంబకాదె.

ఈతని విచిత్రనాటకమున కాతడే వ్యాఖ్యానమొనరింపవలయునుగాని యన్యులకు సాధ్యమగునా ? కనులకల్మి కాపరాత్పరుని లీలలంగనుచు సంతసించుచుండవలసినదే. సత్యాదేవి యంతఃపురమునకేగి న్నను యేనేమియు నెఱుంగనట్లే ప్రవర్తింపవలయును.

(ప్రవేశము—జాంబవతి.)

జాంబ—అక్కా ! ఏమిచేయుచుంటివి. నిన్నొక్కటి యర్థింపవచ్చితిని.

రుక్మి—రమ్ము కూరుచుండుము. ఏదో గొప్పగాజేసి మన్నించుచుంటివేమి ? మనమందఱమును సమానులమనుమాట మరువకుము. నావలన గావలసినపని యేమున్నది.

జాంబ—నేడు నాజనకుఁ డరుదెంచియుండెను. పుట్టినింటినిజూచి రావలయునను బుద్ధి జనించుచున్నది.

రుక్మి—ఈసంగతి నాధున కెఱిగింపలేదా ?

జాంబ—ప్రాణేశ్వరుఁడిచ్చట నున్నాడని విని వచ్చితిని. కాని నేను వచ్చుటకుముందే వారు సత్యాదేవిచెంత కరిగిరట.

రుక్మి—అవును. ఇప్పుడే యిటనుండి వెడలియున్నారు.

జాంబ—నావాంఛిత మాయనకుదెల్పి నీవెట్లయినను సమ్మతింప జేయవలయును.

రుక్మి—ఈమాత్రమునకేనా యర్థించుచుంటినంటివి. నాధ్యమైనంతవఱకు యత్నించెదను. మన మిరువురమును సత్యాదేవిగృహమునకరిగి యాతనికి యీసంగతి దెలుపుదము.

జాంబ—ఆమె మనల జూచినంతనే కారము నూరుచుండునే !

రుక్మి—ఆమె కోపమును శాంతింపజేయ విభుటచ్చటనే యున్నాడు. ఇంక వెఱచుటెందులకు రమ్ము.

(ఇరువురును నిష్క్రమింతురు.)

తెర వ్రాలును.

ద్వి తీ య ర ం గ ము

—❦❦❦❦❦—

ప్రదేశము—సత్యభామ యంతఃపురము.

(సత్యాశ్రీకృష్ణులు యథోచితాసనములపై నుపవిష్టులై యుండగా తెరలేచును.)

కృష్ణ—సత్యా! ఈపర్యాయము గరుత్మంతుఁడు కృతకృత్యుడై రాగలఁడు. నీవు త్వరలో జానకిరూపము ధరింపవలసియుండును.

సత్య—ఏనిముషమున జానకిరూపముధరింపవలయునన్న నానిముషమున సిద్ధమై నిలువగలను. పరికరములన్నియు సిద్ధపరచియుంచితిని.

కృష్ణ—కాని, సత్యా ! నీవిందు కృతార్థురాలవుకాజాలవేమో
యనుసందియమింకను నన్ను విడువలేదు. ఎందులకై ననుమంచిది
గూరుక్కిణినిగూడ నిచ్చటికి రావలసినదని వర్తమానమంపుదునా ?

సత్య—ఏలవృథాశ్రమ, తమరుపిలపించినను యామెవచ్చుట
సత్యము. ఆమె యగ్రగణ్యురాలు. మాబోంట్ల గృహములకు వచ్చు
టయే యామె లాఘవముగా దలంచును. అట్టియెడనామె నాహ్వనించు
టెందులకు ?

కృష్ణ—(స్వగతము.) ఇట్టిదేగదా ప్రపంచ స్వభావము.

గీ. మూఢుడగువాడు తనయల్ప ♦ బుద్ధిచేత
లోకులెల్ల మూఢులనుచు ♦ లోదలంచు
దూఱుడగువాడు తనదై న ♦ దృష్టియందు
నెల్లరును దుష్టులనిలో ♦ నెంచుచుండు
అట్టులీ సత్యయునుతన ♦ యవగుణంబు
నితరులందున మోపి హా ♦ ర్షించుచుండు
అహహ ప్రకృతికినై జ ♦ మైనయట్టి
విధులమీరంగ నలవియే ♦ విధునికై న.

(ప్రకాశముగ) సత్యా ! ఊరక రుక్మిణియంతరంగ మెఱుంగక నామె
నట్లాడదవేల ?

సత్య—నిజమాడిన నిష్ఠూరమా ! ఆమెస్వభావము నేదెల్పితిని.
మీరు వార్తలంపినకాదు. మీరేగి యిచ్చటికి రావలసినదని పిలిచినను
యామె యిచ్చటికిరాదు.

కృష్ణ—నీవిందు పొరబడుచుంటివినుమా !

(తెరలో) దేవా ! రుక్మిణిదేవిగారు తమతో ప్రసంగించుటకై జాంబవతి
తోగూడ నిట్లరుదెంచియున్నారు.

కృష్ణ—సత్యా ! ఇప్పుడేమందువు. వచ్చినవారిని పొమ్మను
టెందులకు. నీవేగి వారల దోడ్కొనిరమ్ము.

(సత్య (నిష్క్రమించును.)

కృష్ణ—(స్వగ) ఆడవలసిన నాటకమునకు వలయుపరికరముల
నేకరించుటయైయున్నది. గరుడునిగాకయే యవశిష్టముగానున్నది.

[ప్రవేశము—సత్య-రుక్మిణి-జాంబవతి.]

రుక్మి—నాథా మన్నింపవలయును. తమతో నొక యవసర
విషయమును మనవిచేసుకొన నేనిట్లరుదెంచితి.

కృష్ణ—నీవేల శ్రమపడవలయును. ఎవ్వనిచేనైన వార్తనాపిన
నేనే వచ్చియుందునుగదా ?

సత్య—(తనలో) ఈతఁడెంతమోసగాఁడు. ఈమాత్రపు కలు
పుగోరుమాట యొక్కనాడైన మాటలాడియుండెనా ?

కృష్ణ—జాంబవతినిగూడ వెంటబెట్టుకొని వచ్చితివేమి ?

రుక్మి—ఆమెయే తమతో నొకవిషయమును మనవిచేయవల
సినదనుటచే నామెనుగూడఁ దీసికొని రావలసివచ్చినది.

కృష్ణ—ప్రియా ! ఆమెకుగూడ శ్రమగల్గించితివా ?

జాంబ—(తలవంచి యూరకయుండును.)

రుక్మి—జాంబవంతు డరుదెంచియుండెను. ఆమెకు పుట్టినింటిని
జూచి రావలయుననియున్నది. స్వవిషయమగుటచే స్వయముగా
మిమ్మడుగుటకు సంకోచించుచున్నది.

కృష్ణ—నేనాతఁడరుదెంచెననుట యెఱుంగుదును.

రుక్మి—ఆతఁడు తమదర్శనమపేక్షించి నిలచియుండెను.

కృష్ణ—(జాంబవతితో) పుట్టినింటిపై నంతమమకార మెందుల
కుండవలయునో తెలియదు.

జాంబ—కనిపెంచినవారి నొక్కపరి జూడబోవుటగూడ మమ
కారమనిపించుకొనునా ?

సత్య—ముచ్చటపడుచుండ మీరేల యడ్డుచెప్పవలయును.

రుక్మి—పుట్టినంతిపై ప్రేమలేనివారెవరు. పురుషులకు మాత్రము తల్లిదండ్రులపై యనురాగముండదా ?

ఉ. పుట్టినదాది కష్టముల ♦ బొందుచు పెంచి యొకయ్యచేతిలో
బెట్టిన తల్లిదండ్రులను ♦ వేడుకకై కనుగొంటకేనియున్
పట్టికి చెల్లదొక్కొత్తమ ♦ వారలపై యభిమానముండినన్
చెడ్డగునొక్కొ యీవిధిని ♦ చేయక పూరుషులై ననుందురే.

కృష్ణ—ముప్పుర కొక్కడ నెట్లు సమాధాన మొసంగగలను.

రుక్మి—(నవ్వుచు) నొక్కొక్కరికే బ్రత్యుత్తరమొసంగుడు, కాని మనలోమనమిట్లు మాటలాడుకొనుచు నింటికివచ్చిన బాంధవుని సన్మానింపకుండుట లగ్గుగాదు. ఆతని లోనికి రప్పింపుడు.

కృష్ణ—ఆవిషయమే నేమరియుండలేదు. రామభక్తాగ్ర గణ్యుండగు నాతనికిగూడ రామభద్రుని రూపంబున నే దర్శన మొసంగుదును.

రుక్మి—జాంబవంతులుగాక వేరొకభక్తుడుగూడ శ్రీరామ చంద్ర దర్శనలాభమును బడయగలడా ?

కృష్ణ—అగును.

రుక్మి—పవనాత్మజుడా ?

కృష్ణ—అవును. ఆతఁడిప్పుడే రాగలడు.

రుక్మి—(సత్యతో) చెల్లెలా ! నాధుడు శ్రీరామావతారమును ధరించుచుండ జూచి సంతసించుట కనుజ్ఞయొసంగువలయునని ప్రార్థించుచుంటిని.

కృష్ణ—(సత్యతో) ప్రియా ! ఇందులకు నీవనుమతించెదవని తలంతును.

సత్య—(తనలో)ముందలికాళ్ళకు బందమువై చినపిమ్మట నటు నిటు బోవుటకు వీలులేదుగదా ! (ప్రకాశముగ) నాథా ! ఇంత మాత్ర మడుగవలయునా ?

కృష్ణ—(జాంబవతితో) పూజ్యులకు మామగారికి పావనిరాక యెఱింగింపుము. ఇంతలో నాతని బిలువనంపెదను.

జాంబ—చిత్తము.

(జాంబవతి నిష్క్రమించును.)

కృష్ణ—సత్యా ! ఇంకను జాలమొనర్చెదవేల ? గరుడరు దెంచు సమయమైనది. లోనికరిగి తత్ప్రయత్నమున నుండుము.

సత్య—నిముషమున నచలాత్మజనై మరలివచ్చెదను.

రుక్మి—చెల్లెలా ! యచలాత్మజరూపమున ధరింపనుంటివా ? అసాధ్యములగు పనులకై యత్నించుట దగదని దోచుచున్నది.

సత్య—నీబోట్లకయ్యది యసాధ్యమే కావచ్చును. ఇందు నిక్క ముగ నీవు పొరబడుచుంటివి.

రుక్మి—కావచ్చును. కాని యొక్కసంగతిమాత్ర మాలోచించి తివో లేదో ?

ఉ. వచ్చెడివాడు భక్తుడగు ♦ వాయుతనూజుఁడు, యెట్టులెట్టులో
యచ్చిక బుచ్చికల్ సలిపి ♦ యాతని నేర్చున మోససింపగా
వచ్చునటంచు నెంచితివె ♦ భామరో యాతఁడు జానకీసతీ
పొచ్చెములేక గుర్తిడగ ♦ బోలునటంచుమదిం దలంచితే.

కృష్ణ—దేవీ ! రుక్మిణీ ! ఆతఁడట్టివాఁడను టీమెయెఱుంగును. పైగా ముచ్చటపడుచున్నది.

సత్య—(అపవారించి) అట్లుజెప్పుటెందులకు. ఈమెయే ధరణీజ పాత్రము ధరింపగలదనుఁడు.

కృష్ణ—(అప) అదే చెప్పబోవుచుంటిని. (ప్ర)కాశముగ) రుక్మిణీ దేవీ ! ఈ విషయమున నామెకృతసిశ్చయురాలై యున్నది. ఆమెకే యీ గౌరవమొసంగుట కేనును సంకల్పించుకొంటిని.

సత్య—(స్వగ) నాధుఁడు నిష్పక్షపాతముగ బలుకుచున్నాడు.

రుక్మి—మాచెల్లెలికట్టి గౌరవము లభించుటయే నాకు సంతోషము. కాని పవనజుఁ డసాధ్యుడగుటచే నాతఁడీమెను గుర్తించినచో—

సత్య—అప్పటిమాట యాలోచించుకొనవచ్చును.

కృష్ణ—దేవీ ! ఇంక వ్యవధానములేదు.

సత్య—ఇదేక్షణమున సీతనై చనుదెంచి మిమ్మెల్లర నాశ్చర్య మగునట్లు గావించెదను. (నిష్క్రమించును.)

రుక్మిణి—నాధా ! యిదేమి ! ఇదేనా మీరామె నాప్రయత్నమునుండి మరలించుటకు చేయుప్రయత్నము ?

కృష్ణ—అప్పుడే యెనదా ?

రుక్మి—ఇంకను సమయమున్నదా ?

కృష్ణ—ఆమెను యత్నింపనిమ్ము. తరువాత నేవగచినట్లును వాత పెట్టినట్లును మందలింపవచ్చును.

రుక్మి—మీమహిమ లెట్లనంతములో యెట్ల మీయొనర్చు కార్యములుగూడ చిత్రాతిచిత్రములుగదా ?

కృష్ణ—నీ యగ్గించుట యటుంపుము. నేడా వాయపుత్రుని జూడగలుగుదుమనుటచే జనించుసంతస మవాచ్యముగ నున్నది.

రుక్మి—నిక్కముగా నేడొక సుదినము.

కృష్ణ—ఈ భక్తశిఖామణి యొనర్చిన యుపకారములు గణింప నగునా ?

సీ. లంకలోపలజొచ్చి ♦ లంకిణివధియించి

సీతకు ధైర్యంబు ♦ జెప్పినాడు

జానకీదేవి కు ♦ శలవార్తలను నాకు

మించువేడుకను ♦ వచించినాడు

వారాసిబంధింప ♦ పర్వతంబులదెచ్చి

పడవైచి మిగుల తో ♦ డ్పడినవాడు

సంజీవిదెచ్చి ల ♦ క్షుణ్ణున కొసంగనా

నెమ్మన జీవముల్ ♦ నిలిపినాడు

గీ. నాడయోధ్యను నేను రా ♦ సందువలన

ప్రాణముల వాయనున్నట్టి ♦ భరతునకు

మామకాగమనవార్త ప్రే ♦ మమునదెల్పె

నిట్టయుపకారి లోకమం ♦ దెవ్వడుండు.

రుక్మి—ఒక్కటొక్కటిగా గణింపనేల. రామాయణ గ్రంథ మునందలి సగముభాగమున కాతఁడేగదా నాయకుడు !

కృష్ణ—అగునగును. కిష్కింధకాంశ మొదలు యుద్ధకాండము వఱ కితఁడేనాయకుడు... కాని సత్య యుగము జాలముచేయుచున్న దే!

రుక్మి—ఇంతలోననే రావచ్చును. నాథా ! తాతకమంత్రోప దేశ మొందిననాటినుండియు నాతఁడు ముహూర్త పర్వతముపై ననే యుండెనా ?

కృష్ణ—అచ్చటనే తపమాచరించుచుండెను. కాని యచుదిన మునను త్రికాలములందునను త్రయీతనున కర్ష్య మొసంగుటకై చతుస్సముద్రముల కరిగి వచ్చుచుండును.

(ప్రవేశము—సత్య దూరమున.)

కృష్ణ—అదే సింగారము పూర్తియైనది గావలయును. దిద్దు కొని దిద్దుకొని యూరు మాటుచుణగకుండ చనుదెంచుచున్నది.

రుక్మి—(స్వగతమున) అయ్యవారిని చేయబోయిన కోతియైనది.

సత్య—(స్వగతమున) నాయొద్దనున్న చిత్రపటముననున్న జానకీదేవివలె నలంకరించుకొనిననన్ను జూచి చెలికత్తెలందఱును విభ్రాంత

చేతస్కులైరి. అనుదినమునను నన్నుజూచువారే గుర్తింపనియెడల నింక నావాయుసూనుఁడుమాత్రము గుర్తింపగలడా? విభుడేయే యవ తారముల ధరించిన తదనుగుణ్యంబైన స్వరూపమును ధరించుట కేనె దగుదునని లోకమునకిప్పుడె తెలియజేసెదను. నేనేదో యసాధ్యమగు కార్యమునకు బూనుకొంటినని పల్కిన యారుక్మిణి నన్నుజూచి యింక శిరఃప్రకంపన మాచరింపక మానదు. వారిని సమీపించెదగాక !

కృష్ణు—(ఆమెనుగాంచి మందహాసమున) ప్రియా ! ఇదేమి వేషము. చిత్రఫలకమునుజూచి దిద్దుకొనినట్లు స్పష్టముగా దెలియు చున్నది.

రుక్మి—(నవ్వుచు) వాయునందనుఁడు చూడనెంచినది సీతాదేవి కల్యాణకాలమందలి బాలికగాదు. పట్టాభిషేకకాలమునందలి రూప మును ధరింపవలయును.

సత్య—(తనలో) అగునగును. ఆమాటయే మరచితిని.

కృష్ణు—సత్యా !

చ, జిలుగుపఠాణిపుట్టమును ♦ చెంగులుజారగతీర్చికట్టి సా మ్ములు కయిసేసి ఫాలమున ♦ బొట్టొకవింతగ దిద్దిదిద్ది మై కలషమలంది సీతవలె ♦ గన్పడుచుంటినటంచు నాత్మలో దలచితివేమొకాని యల ♦ ధాత్రిజరూపులభింపదయ్యెగా.

సత్య—నవ్వులాటకిదియా సమయము !

కృష్ణు—కోపగింపకుము, ఆంజనేయు డీవేషమును దిలకించిన యెడలబలరామునకవనగా మిగిలినది మనకగుట నిక్కము

రుక్మి—చెల్లెలా ! ఇంకనైన నీ వేషముల ధరించుటమానుము.

సత్య—మానిన నీవు ధరింపదలచుకొంటివా ?

రుక్మి—నీవలె నేను వేషములు ధరింపజాలను.

సత్య—చేతకానివారలు వంకలెన్నుటలో నధికులు. (కృష్ణునితో) నాథా ! యింకొకసారి యత్నించిచూచెదను. (నిష్క్రమించును)

రుక్మిణీ—నాథా ! ఇంకనైన నామెకు సత్యమెఱింగించి యనుగ్రహింపుడు.

కృష్ణ—లాభములేదు. ఇంకను సమయమువచ్చువఱకు నామె యిట్టిమునొప్పుననే జరుగనీయవలయును. అటుపిమ్మట దగిసట్లుగా—

రుక్మిణీ—అయినయెడల యీ గర్వభంగనాటకమునం దామెను గూడ ప్రథమపాత్రగా నొనర్పనెంచితిరన్నమాట.

కృష్ణ—(నవ్వుచు నూరకుండును.)

రుక్మిణీ—ఈపర్యాయమీమె యెట్టివేషమును ధరించునో. మరల నొకనారి యాప్రయత్నమునుండి విరమింపుమని జెప్పెదను.

కృష్ణ—నీవటులనినచో కలహాశనునకు గడుపునిండుగ భోజనము లభించును.

(తెరలో) దేవా ! ద్వారముకడ నారద మానీంద్రులు దర్శనమునకై వేచియున్నారు.)

కృష్ణ—ప్రియా ! రమ్మ. మనమామహానుభావుని లోనికి దోడ్కొని నత్తము.

[ఇరువురు నిష్క్రమించి మరల నారదునితో ప్రవేశింతురు.]

కృష్ణ—మానీంద్రా ! ఆయానన మలంకరింపుడు. తమరాకచే కన్యలమైతిమి.

నార—త్రిజగన్మోహనరూపమున పావనికి దర్శన మొసంగుదువని విని యట్టి భువనమోహనై కరూపమును కన్నుల కరువుదీరునట్లు సందర్శింపవలయునని జనుదెంచితిని.

కృష్ణ—దివ్యజ్ఞాన సంపన్నులును జితేంద్రియులును నగు మీబోంట్లకుగూడ నట్టి వాంఛితముండునా ?

నార—వాంఛాన్వితుడనై వచ్చుచుండగనే గరుడునివలన యీశద్వార్తవింటిని. అందుచే నిట్లరుదెంచితిని.

కృష్ణ... (నవ్వుచు) మీవాంఛాపరిపూర్తి కేనడ్డమువచ్చితిని గాబోలునేమి. ఇకనైన నాయత్తములేకుండజూచుకొనుము.

నార—(తనలో) ఈతనిమాటలు సిగూఢములుగానున్నవి. నాయంగిత మెఱుంగుటచే గాబోలట్టి యుత్తరమొసంగియుండెను. అనంతర మీవిషయమునుగూర్చి యాలోచించెదను. (రుక్మిణినిజూచి కృష్ణునితో) రుక్మిణీ సత్యభామలు పరస్పర మైత్రితో నుండిరాయేమి.

కృష్ణ—కాదుకాదు. ఆమెయు శ్రీరామచంద్రసందర్శన కుతూహలమున చెల్లెలి యనుజ్ఞగొని యిచ్చటనున్నది.

నార—సత్యాదేవి గాన్పింపదేమి ?

కృష్ణ—అదేమాటలోననే వచ్చుచున్నది.

[ప్రవేశము సత్యభామ]

రుక్మి—(తనలో) ఈపర్యాయ మున్నగోడుకూడ నశించినది. ఇప్పటివేషము జానకియని భ్రమించుటకేని యడ్డముగ నున్నది.

నార—సత్యభామా ! ఇదేమి వేషము !

రుక్మి-కృష్ణ—(పెద్దపెట్టున నవ్వుదురు.)

సత్య—(తలవాల్చితనలో) ఈకలహభోజనుడెప్పుడరుదెంచునో.

నార—కృష్ణా ! పెద్దగా నట్లు నవ్వితివేమి. ఈవఱకు నడచిన మీ ప్రసంగము వినియుండమి నిదంతయు గందరగోళముగానున్నది.

కృష్ణ—చిశేషమేమియునులేదు.

రుక్మి—సాత్రాజితి సీతాదేవి వేషమును ధరించినది.

నార—ఎందులకు.

కృష్ణ—మాతల్లిజానకి యెక్కడనని యాచావని ప్రశ్నింపకుండునా ?

అప్పుడాతనికి ధరణిజను జూపవలదా ?

నార—అందులకా యీమె సీతాదేవివలె నలంకరించుకొనినది.

కృష్ణ—(సత్యభామతో) ప్రియా ! ఇంకనై నను నీ ప్రయత్నమునండి విరమింపుము.

రుక్మి—ఆమె మొంతవఱకు ప్రయత్నింపనెంచియుండెనోయంత వఱకును ప్రయత్నింపనిండు. అందువలన గలుగు ప్రమాదమేమి నులేదుగదా ?

సత్య—(మొగము చిట్టించుకొని స్వగతమున) రుక్మిణీగూడ పరిహసించుట రోకటిపోలువలె హృదయమునకు నగులుచున్నది.

గీ. నాధుడెన్ని దిట్టినను మ ♦ నంబునందు

చింతిలనుగాని సపత్ని ♦ చెంతనిలిచి

పరిహసించుచుపల్కిన ♦ పలుకులకును

హృదయమున తాపమపుడె జ ♦ నించుచుండె.

కృష్ణ—మహాన మర్థాంగీకారసూచకమా ?

నార—కృష్ణా ! ఈమాయనాటకమునకీవు కథానాయకుండవై యమాయికురాలగు నీసత్యభామచు సపత్ని యెదుట పరిహసించుట కేవలమన్యాయముగానున్నది.

రుక్మి—(స్వగతమున) కలహబీజమును నాటుటకై మహానీంద్రులు యత్నించుచున్నారు.

కృష్ణ—(నవ్వుచు) మహానీంద్రా ! నిష్కారణముగ తమరు న్నాపై నింద మోపుచున్నారు. నేను తొలుతనుండియు నామెకు నీ ప్రయత్నములవలన లాభములేదని చెప్పితిని.

నార—తమ పల్కుల కెదురాడకుండుటయే యీమెకు దగియున్నది.

రుక్మి—నేను నామె కీవిషయమై తెలిపియుంటిని.

సత్య—ఎవరెన్ని జెప్పినను నియ్యది శ్రీకృష్ణమాయయని తెలియజాలనై తిని.

రుక్మి—ఇప్పుడు తెలిసినదా ! ఇంకనైన నా ప్రయత్న ముజ్జగింతువా ? విడువవు, పైగా నాధునిపై యశవరతము నిందమోపెదవు.

సత్య—అడుగడుగునకును నాధునిపై నిందమోపుటయే నా స్వభావము. నీవన్ననో —

రుక్మి—నాగుణము తెన్ననక్కర లేదు. ఎవరెట్టివారో లోకమున కీవఱకె తెల్లమైయున్నది. పాగుజాతాపహరణవృత్తాంతము తులాభార వృత్తాంతము లోకులు మరచియుండలేదు.

సత్య—(కృష్ణునితో) ఇట్లెగ్గు లీమెచే బలికించుటకేనా యామె సిందుండనీయవలసినదనిరి.

కృష్ణ—ప్రియా ! రుక్మిణీ ! చెల్లెలిమాట లెగ్గుగాగొనవలదు. సత్యా ! ఇట్లు జరుగగలదని యేనెఱుంగుదునా ?

నార—ఎఱింగియుండిరో లేదో సత్యకెట్లు దెలియును. (స్వగ) ఈతఁడు వీరిరువురకును కలహముగాకుండ జేయుచున్నాడు. గంగావతరణసందర్భమున గంగాగౌరులకు జరిగిన కలహమునకుఁ బిమ్మట సపత్నులకలహములులేవు. కావున నియ్యదొకింత వినోదకరముగానుండును.

కృష్ణ—మానిచంద్రమా ! కలహమును బెంపకుఁడు. ఇట్టి యెడ నవకాశముగూడలేదు.

(తెరలో) దేవా గరుడుడు భక్తాగ్రగణ్యుడగు పవనాత్మజుఁ

డరుదెంచుట నివేదించుట కరుదెంచియున్నాఁడు.

కృష్ణ—పవనాత్మజునితో సభారంగమున మాకై నిరీక్షింపుచుండవలసినదని జెప్పుము.

(తెరలో) మహాప్రసాదము.

కృష్ణ—సత్యా ! కార్యము మించివచ్చినది. ఏమందువు ? ఇంకొకసారి ప్రయత్నించెదవా ? జానకి నాచేంతలేకున్న నాతఁడు సంతసించుటకుమారు కోపగించును.

సత్య — కడసారి ప్రయత్నింతును.

(నిష్క్రమించును.)

రుక్మి — (తనలో) విభుడెంత చతురుడు. తాను తటస్థునివలె నుండి యీనాటకమంతయును నాచే నడిపించినాడు. ఇప్పుడుగూడ నామె నింకొకమారు ప్రయత్నింపుమని యానతిచ్చు చున్నాడు. కానిమ్ము. కార్యమంతయు నై నపిమ్మట నిందలి నిక్కువ మంతయు సత్యకెఱింగించెదను.

నార — ఇప్పుడైన నీమె కృతార్థురాలు కాజాలదు.

కృష్ణ — అదే యామె మరల నలంకరించుకొని వచ్చుచున్నది.

రుక్మి — ఇప్పుడీమె సీతనొకించుక పోలియున్నది.

[ప్రవేశము — సత్యభామ.]

నార — అమ్మా! ఇప్పుడీవు సీతనొకించుక పోలియుంటివి. కాని యీ మహాసాధ్వీలక్షణములన్నియు నొప్పియుండలేదు.

కృష్ణ — సత్యా! నాపల్కులాల్చుము.

సీ. పూర్ణి మాచంద్రుని ♦ బోలుముఖంబున

దరహాస చంద్రికల్ ♦ తాండవింప

వీణెయకీడగు ♦ విధమునబల్కెడి

పలుకులమాధుర్య ♦ మొలుకుచుండ

పద్మపత్రంబుల ♦ ప్రతిభతోరాజిల్లు

నయనంబులను ప్రస ♦ న్నతనటింప

సరిలేనివాత్సల్య ♦ గరిమచేనొనరించు

పనులందు ప్రేమంబు ♦ బరిధవిల్లు

గీ. విభునివామాంకమందున ♦ వెలయునట్టి

జానకీదేవిపోల్కి వే ♦ పంబుదాల్పు

సాధ్యమగునంచు దలచితే ♦ స్వాంతమందు

వెడగుయత్నంబు లికనై న ♦ విడువుమబల.

సత్య—(నిర్వేదముజెంది) ఇంక నావలనగాదు.

కృష్ణ—ఇంక గత్యంతరమేమి ?

సత్య—(తనలో) ఇంతవఱకు నన్నెక్కసక్కెములాడిన యీ రుక్మిణి యెంతనేర్పరియగునో పరికింపనలయుగదా ! (ప్రకాశముగ) నాధా ! ఆలోచించెదరేల. తొలుతనుండియు నెవ్వరిపై నీకార్యముంచుటకు మీమనంబున నిశ్చయించుకొని యుంటిరో యారుక్మిణి మీచెంత నిక్కడనేయున్నది. మరచితిరా ?

కృష్ణ—చెలియలి నెగతాళిచేయుటగాదు. ఇప్పుడు నీవెట్లు ధరణిజాకృతి ధరించెదవో చూడవలసియున్నది.

రుక్మి—(నవ్వుచు) వేషములు వేయుటభ్యాసములేదు. మీ యాజ్ఞయైన ధరణిజనై నిలువగలను.

కృష్ణ—ఇంకను జాలమేల ? పావని యపుడే గాముడెక్కడ నుండెనని గరుడుని త్వరపెట్టుచున్నాడు. అవనిజవై నిలుపుము.

రుక్మి—(కృష్ణునకు నమస్కరించి) అస్థలిత బ్రహ్మచారులగు తమ యాజ్ఞాప్రభావముననే ధరణిజనయ్యెదను.

గీ. ప్రాణనాథుని నామనః ♦ పద్మమందు
నిలిపి పూజించుచుండెడి ♦ నెలతనేని
ప్రాణవిభునాజ్ఞ పాలించు ♦ దాననేని
యిపుడే ధరణిజరూపు ల ♦ భించుగాక

(తెరలో పెద్దశబ్దమగును. రుక్మిణి యంతరిక్షమునకు బోవును. సీత భూమికిదిగి కృష్ణునకు నమస్కరించును.)

సత్య—(తనలో) నాధుడస్థలిత బ్రహ్మచారియా ! ఎట్లగును ? ఈ పిషయమై కనుగొనవలయును. (ప్రకాశముగ) నాధా ! తాము గూడ రామావతారమును ధరించి మాకనులకు విందొనర్పడు.

కృష్ణ—మీయభిమతము దీర్ప రాముడనయ్యెదను. (మరల పెద్దశబ్దమగును. కృష్ణుడు పై కేగగ రాముడు క్రిందకు దిగును.

నార—ధన్యోస్మి, ధన్యోస్మి. రామభద్రున కనంతకల్యాణము లగునుగాక.

కృష్ణ—పవనాత్మజుఁడు నాకొఱకై వేచియున్నాడు. తొలుత నాతని సంతసంపజ్ఞేయుదము.

(నిష్క్రమింతురు. తెరవ్రాలును.)

తృ తీ య ర ం గ ము.

ప్రదేశము:—సభారంగము.

[ఆంజనేయుఁడు గరుడుఁడు ప్రవేశించియుండగా తెగలేచును.]

ఆంజ—ఓయీ! రామచంద్రునకు నాపై గలుగు వాత్సల్యమింతయని వక్కాణింపనలవికాదునుమా! మహా యోగిజనంబులకై న నందరాని సాయుజ్యము నొందుటకు దగినమార్గమొక్కటి బోధించి యనుగ్రహించెను.

గరు—మహాత్మా! తారకమంత్రమహాత్మ్య మెఱిగించి యాకొనియున్న నావీనులకు విందొనర్చుడు.

ఆంజ—వై నతేయా! ఆలింపుము. తారకమంత్రము గణింపదగిన మంత్రరాజములన్నిటియందును ప్రథమగణ్యమైనది. ఏతన్మంత్రంబుపాసకుల—

ఉ. అంగదలెల్లబాపిహృద ♦ యంబున కెక్కుడు శాంతినిచ్చు ను
హ్నింగు భవాబ్ధితోయముల ♦ ముంపక దేల్చుపరంబుకూర్చు వే
దాంగములభ్యసించిన మ ♦ హామహితాత్ములకై నగాని జే
రంగనశక్యమౌచు తన ♦ రారెడిలోకము నిచ్చువేడ్కతో.

అదియిదియని వక్కాణింపనేల! రామతారకమంత్రమే యరిష్టద్యైర్గములనుండి రక్షింపగలను. గభీరవారాసిసదృశమై తరించుమార్గ మొకింతయులేని స సారసాగరమును నిముషమాత్రమున తరింపజేయ

గలదు. దురితాంధకారపంకమగ్నులై పరితపించువారికి దివ్యజ్యోతియై మార్గనిర్మియై ముక్తిప్రదాయకమై యుండును. వేయేల ; ఇంతకంటె నుత్కృష్టమగు మంత్రరాజమింకొకటి వేదనియే నాయభిప్రాయము. ఇట్టి తరుణోపాయ మనుగ్రహించుటయేగాక నాకు మరల ద్వాపరమున దర్శన మొసంగుదునని మానాడే నచించియుండెను. కాని, వైన తేయా ! మనమిచ్చటకరుదెంచి తడవై నది. అయినను నాపరాత్పరుని దర్శనముమాత్రము లభింపలేదు. అక్కాగణమున నామనమూరక పరితపించుచున్నది.

గరు—త్వరతోనే రామభద్రుడిచ్చట కరుదెంచునులెమ్ము.

ఆంజ—భక్తలొకై కరక్షణుడిచ్చట కరుదెంచుచుండ నింకెవ్వరై న భక్తులొకని నాహ్వానించియుండురు. ఆభక్తజనుల యాపన్నివారణార్థమై యరిగియుండేనేమో యనుసందియ ముదయింప మున్నది. ఒకసారి నీవేగి మాతల్లి జానకిని సందర్శించి రామభద్రుడెక్కడికేగియుండెనో దెలిసికొనివచ్చెదవా ?

(ప్రవేశము—రామ లక్ష్మణభరతులుజానకీ సత్యభామ నారదుడు.)

గరు—మారుతాత్మజా! అదేరామచంద్రుడరుదెంచుచున్నాడు.

ఆంజ—(శ్రీరామునకు సాష్టాంగనమస్కారమాచరించి) రామ,

చంద్రా !

ఉ. ఎన్నడు నీపదాబ్జముల • నేహృదయంబున నిల్చి భక్తితో
సన్నతిసేయుచుంటిరఘు • చంద్రమ ! కృష్ణర దర్శనంబు నా
కెన్నటికేని గల్గునని • యెంచితి నట్టులై మిమ్ముజూచి నా
కన్నులకల్మికిన్ ఫలము • గాంచితిపావనమయ్యె జన్మమున్.

రామచంద్రా ! శ్రీరామచంద్రా ! త్రిభువన పావనమైన దివ్య ప్రవంతికి జన్మకారణములై న తమపాదపద్మములను—పతిశాపవశమున చట్రాతిగాబడియున్న యహల్యను నాతిగానొనర్చిన తమపాదములను

జనకు డత్యధికమగు భక్తితాత్పర్యములతో జానకినిచ్చునపుడు కడగిన తమపాదపద్మములను—రామచంద్రా ! నేడు మరల దర్శింపగంటిని జన్మ తరించినది. కను లమందానందకందళితములై నవి. డెందమా పరాత్పరా ! భవద్విద్యసందర్శన లాభంబున బ్రహ్మానందమును జెందుచున్నది. తల్లీ ! జానకీ ఇన్నిదినములకా కుమారునిపై ననురాగము జనించినది.

శ్రీరాముడు—వత్సా ! పావనీ ! లెమ్ము కూరుచుండుము. కుశలముగనుంటివా !

(రామాదులందరును నాసనములపై కూర్చుందురు.
ఆంజనేయుడు శ్రీరామునిపాదములను తొడలపై
నిడుకొని యెత్తుచుండును.)

ఆంజ.—సృష్టిస్థితిలయకారణులగు తమయనురాగములేశమునకు గురియగు సామాన్యులకేని సేమంబున నించుకంతయుకొరంతగలుగదన, తమకటాక్షమునకు బాత్రులమైన మాబోంట్లకు కుశలంబున లోపంబు గలుగునే.

జానకీ—పావనీ ! నీచిరకాలవాంఛితము దీరినదిగదా ?

ఆంజ—తల్లీ ! మన్మతోవాంఛిత మిప్పటికి తమయనుగ్రహము వలన దీరినది.

శ్రీరా—ఓయీ ! నీయొనర్చుతపంబు నిర్విఘ్నముగా జరుగుచున్నదా !

ఆంజ—భవత్కటాక్షమున నాజపతపంబులకెట్టియాటంకమును గలుగుటలేదు.

శ్రీరాము—నేడు నీవిచ్చటికి వచ్చెదవని యెఱింగియే గాబోలును జాంబవంతుడుగూడ వచ్చియున్నాడు. సామిశ్రీ ! నీవేగి యాతని దోడ్కొనిరమ్ము. చిరకాలమున మిత్రులిరువురును కలసికొందురు.

అంజ—జాంబవంతునిగూడ సందర్శింపగలుగుదునా? ఆహా! నేడెంతసుదినము రామచంద్రా! ఒక్కసందియముమాత్రము నన్ను బాధించుచున్నది.

శ్రీరా—ఏమాసందియము.

అంజ—నేను మహేంద్రనగంబున తపంబు సేయుచుండగా నచ్చటికేతెంచిన యీనారద మహాసీంద్రులు—

నార—(స్వగ) బలరామునిపై నుసికొల్పితి నని వచించునేమోగదా!

అంజ—యుగభేదముగల్గినట్లు వచించియుండిరి. కాని పరికింపగా నట్టిమార్పులు గాన్పింపకున్నవి. వారిపల్కులు సత్యములగునా కావాయను సందియమింకను నన్ను వీడిపోదయ్యెను.

శ్రీరా—ఇదియా సీసందేహము. నారదమహాసీంద్రులపల్కులె యధార్థములు. యుగభేదముగల్గినది. నీవుచిరంజీవియగుటచే నీకు భేద మేమియు గాన్పించుటలేదు. నీకు ద్వాపరమున క్రమ్మరదర్శన మిచ్చెదనని వాగ్దానమొసంగియుండలేదా! అందుచే నీవాంఛితమును దీర్చుటకై నేనిపుడు శ్రీరామావతారమును నీకు జూపించుచుంటిని. నీవలెనే జాంబవంతుఁడుకూడ శ్రీరామసందర్శనవాంఛ మనంబునగల్గియుండె. నదికారణంబుగ నాతనిగూడ నేడిచ్చటికి రప్పించియుంటిని.

[ప్రవేశము లక్ష్మణుఁడు జాంబవంతుఁడు]

జాంబ—(శ్రీరామునిజూచి)రామచంద్రా! శ్రీరామచంద్రా! నాజన్మ తరించినది. ధన్యుడనై తిని.

ఉ. ఈవెగదా పరాత్పరుడ ♦ వీవెగదా యఖిలాత్మకుండవో
పావనమూర్తి నిస్సనెడి ♦ భాగ్యముగల్గుటచేత జన్మముకొ
పావనమయ్యె చేసిన త ♦ పంబుఫలించె నటంచునెంతునో
దేవకృపాన్వితుండవు ను ♦ తింపగశక్యమె నిన్ను రాఘవా!

శ్రీరా—తమవాంఛితమిడేరినదిగదా! ఇదేపావని మీకు నమ స్కరించుచున్నాఁడు.

అంజ—(జాంబవంతునకు నమస్కరించును.)

జాంబ—వత్సా ! పావనీ ! చిరంజీవినై వర్ధిల్లుము. ఎంతకాలమునకు నిన్ను జూడగంటిని.

శ్రీరా—పావనీ ! నీసందేహము దీరినదిగదా ? నేనీద్వాపరమున నీధరణిభారముమాన్ప కృష్ణుడనై యనతరించితిని. ఇంకనీకు నాయిప్పటిరూపమునుగూడ జూపెదను.

(తెరలో శబ్దముగును. రాముడు కృష్ణునిగను జూచి రుక్మిణిగను లక్ష్మణుడు బలరామ సాత్యకులుగాను మారుదురు)

అంజ—ఆహా ! జన్మతరించినది.

జాంబ—రమానాథా ! కారుణ్యమూర్తి ! నీయనుగ్రహమున మాయొనర్చినతపంబులు ఫలించినవి.

(అనుబంధమును అంజనేయుడు జాంబవంతుడు పాడుచుండ తెరవ్రాలును.)



తు రీ య ర ం గ ము.

సత్యభామ యంతఃపురము.

(సత్యభామా శ్రీకృష్ణులు సుఖాసినులై యుండగా తెరలేచును

సత్య—నాథా ! ఈదినమెంతయో సుదినముగా గాన్పించుచున్నది. జగదైకకల్యాణస్వరూపులగు తమరామావతారసందర్శనమున జన్మతరించినది కాని—

కృష్ణ—కానియనుచుంటివేమి. ఇంకను సందియమేమైన మనంబున నిడుకొని యుంటివా ?

సత్య—అగును. తమవలననే దెలియవలసినసందియ మొక్కటి గలదు.

కృష్ణ—ఏమది.

సత్య—రుక్మిణి వచించినపల్కుల యధార్థ మెఱుంగగోరితిని.

కృష్ణు—నమో ? ఆమెయేమనిననో జ్ఞాపకములేదు. ఆపల్కు లేవో నీవిపుడు చెప్పగూడదా ?

సత్య—ఎరగకనా. లేక నావల్లగోరితిరా ?

కృష్ణు—ఎఱుగకనే. ఎఱిగియున్న నిన్నేల నాపలుకులు దెలుపు మందును.

సత్య—ఆమె తా మస్కలిత బ్రహ్మచారులని వచించినది గాధా ? అందలియర్థమేమి. ఎన్నివిధములనాలోచించినను నేమియునవ గాహనమగుటలేదు.

కృష్ణు—(నవ్వుచు) రహస్యవిద్యా ప్రవీణురాలవు. వేదాంత తత్త్వ మెఱింగిన ప్రౌఢవు. నీవే యందలి యర్థమెఱుంగకున్ననితరులు దెలియగలరా ? యాలోచింపుము.

సత్య—ఆలోచించుటయు నై నది. కాని లాభమేమియు లేక పోయినది. లోకులెల్లరును తమ్ము గోపికాజారుడనియును, షోడశసహ స్రరాట్క-న్యాధినాథులనియు, రాధామనోహరులనియు బేర్కొను చుందురే. ఇందేమైన సంతరార్థమున్నదా ?

కృష్ణు—(నవ్వుచు) అన్నియునుజెప్పి యొక్కటి మరిచితివేమి. సత్యా ప్రాణనాథుడనిగూడ జెప్పుము.

సత్య—ఇదా సమయ మెగతాళిజేయుటకు ! అనుగ్రహించి నాసందేహమును దీర్చుడు.

కృష్ణు—నీసందేహమును దీర్చుట కేనేమిచెప్పినను నీవు విశ్వ సింహజాలవు. ప్రత్యక్షప్రమాణముగా వలయునందువు. కావున నావె శువెంటరమ్ము. నేనుజూపెడు దృశ్యములన్నియు జూచుచుండుము. కాని వానినిగూర్చిమాత్రము మధ్య ప్రశ్నింపకుము.

సత్య—చిత్తము.

కృష్ణు—ఇప్పుడట్లే యొనరించెదనని యపుడు మధ్యమధ్య ప్రశ్నించెదవేమో ! అటులయిన రసాభాషమగునుమా ?

సత్య—మిమ్మేమియును ప్రశ్నింపను.

కృష్ణ—అయిన నానెంటరమ్ము.

(ఇరువురును లేచి పరిక్రమింపగా తెరయెత్తబడును.

ఒకకాంతయును కృష్ణుడును శయ్యాతలమున గూరుచుండి
గానమొనరించుచుండురు.)

కృష్ణ—(ముందున్నకృష్ణుని యాకాంతనుజూపి) సత్యా! తిల
కించితివా! కృష్ణుడేమిచేయుచున్నాడో.

గీ. వీణగై కొనిపాడెడి ♦ వెలదితోడ

మురళి మ్రోగించుచును జగ ♦ న్మోహముగ

గానమొనరించు శ్రీవేణు ♦ గానలోలు

గాంచుమొకపరికన్నుల ♦ కరవుదీర.

సత్యా! బాగుగా పరికింపుము. అదే యాతడేమనుచున్నాడో
వింటివా?

2 వ కృష్ణ—ప్రియా! సరససంగీతలహరిదేల్పుచునన్నానంద
పరవశునిగాజేయు నీచెంత నెంతసేపున్నను తనివిదీరదు. ఏదీ! మన
యొక్క గీతమును బాడుము.

కృష్ణ—ఇకచాలును.

(తెరవ్రాలును.)

• కృష్ణ—సత్యా! కనుగొంటివా! యాచిత్రమును. వేరొక
యెడకరుగుదమురమ్ము. అచ్చటగూడ నింకొక శ్రీకృష్ణుని సందర్శిం
పుము.

(ఇరువురును పరిక్రమింపగా తెరలేచును.)

(ఒకగోపిక శ్రీకృష్ణునిపై ప్రణయకోపమున నుండును.

కృష్ణుడొకమె ననునయించుచుండును)

కృష్ణ—సత్యా! కనుగొంటివా?

గీ. ప్రణయకోపముచేనొక ♦ వారిజాక్షి

తన్ను గికురింపమృదువాక్య ♦ తతులచేత

నశ్యమొనరించుకొననామె ♦ పదములందు
 వ్రాల్చి పార్థించుకృష్ణుని ♦ భామగనుమ
 వినుమాగోపికయేమో వచింపబోవుచున్నది

గోపిక — కృష్ణా ! ఎంతమాయ కాడవు.

ఉ. నేటిదినంబు శీఘ్రముగ ♦ నీసదనంబున కేనువత్తు నా
 మాటలనమ్ముమగుచు బ్రతి ♦ మాలిననీపలుకాలకించి యి
 చ్చోటనె వేచియుంటికడు ♦ చోద్యము వేకువయైనరాక యా
 రాటము నొందనేసిన ప ♦ రాభవమాత్మ వసిపకుండునే.

కృష్ణు—ఇంక చాలును. (తెరపడును.) ఇటులయినను నీసందే
 హము దీరునట్లు గాన్పింపదు. — మరియొకదృశ్యమును దిలకించుము.

(ఇరువురు సరిక్రమింపగా తెరలేచును. రాసక్రీడ గాన్పించును.)

కృష్ణు—సత్యా ! కనుగొంటివా ! మురళీగానామృతము. దమ
 కర్ణ వీధులబడినంతనే యింటగల పనులన్నిటిని పోవిడచి. యత్తమా
 మల యార్భటముల గణింపక. వలదని వారించు భర్తలగికురించి.
 కాంతారమధ్యంబుననున్న గోపాలబాలుని చిన్నికృష్ణుని సమీపించి
 యెంత శృంగారముగ నాట్యమాడుచుండిరో తిలకించితివా ? గోపిక
 లిరువంకల కృష్ణులును. కృష్ణున కిరువంకల గోపికలును. యుండ నడుమ
 నొకకృష్ణుఁడు గోపికా ద్వితీయుఁడై మురళి మ్రోగించుచున్నాడు.
 చుక్కలలోని చంద్రునివలె నాకృష్ణుఁడెట్లు శోభిల్లుచున్నాడో తిలకించి
 తివా... ఇకచాలును. (తెర వ్రాలును.)

సత్య—జన్మము తరించినది.

కృష్ణు—ప్రియా ! ఇంకనై నను నీసందేహము తీరినవా? లేదా?

సత్య—నాథా! తాముసర్వవ్యాపకులై యొక్కొక్కరి కొక్కొక
 రూపమున సాక్షాత్కరించియుండుట ప్రత్యక్షముగాదిలకించగలిగితిని.
 కృతార్థురాలనై తిని. కాని సందేహమింకను విడువలేదు.

కృష్ణు—సత్యా ! ఇంకను దెలియకుంటివా ! గోపిక లెవ్వరను
 కొంటివి. వీరెల్లరును మద్భక్తులు. నన్నెట్టి వాంఛితము లర్థించియుండిరో

యట్టివాంచితముల దీర్చుట నాకర్తవ్యము. తొల్లిటిజన్మమున వీరు జగన్మోహనమగు శ్రీరామావతార రూపమునుగాంచి ముగ్ధులై యాలింగనసౌఖ్య మాసించిరి. కాని యిపుడు వారు యేతద్వాంఛాపరి పూర్తియొందిరి. కాని వారివలన నేనానందమును బొండ్లాటలేదు. దుక్కిణి నన్ను తనపతిననియేభావింపజగద్వ్యాపకఁడననియు, లోకేశ్వరుఁడననియు, లోకై గనాధుడననియు దలంచి నాయానందమునకై, నన్నానందపరచు టకై సదాయత్నించుచుండును. ఇదేమీకును యామెకును భేదముగల్గదు.

సత్య—మహాత్మా! నేటికి తమవలన ననుగ్రహింపబడితిని.

గీ. దేవ! లజ్జానమను మహా ♦ తిమిరమందు

మునిగివిజ్ఞాని ననుచు ను ♦ పొంగుచుంటి

నీకటాక్షమున నిపుడు ♦ నేనుగర్వ

భంగమును జెంది జ్ఞానంబు ♦ బడసినాను.

గీ. నన్ను మించినవారు గా ♦ నంగరారు

టంచు భావించినేను గా ♦ ద్వింపియుంటి

నేడు గర్వంబుగతమయ్యె ♦ నీకటాక్ష

మాలికలచేత నిప్పుడు ♦ మాన్యనైతి.

(కృష్ణునియెదుట మోకరించి.) నాథా! లజ్జానవశంబున పరాత్పరులని తమ్ముగుర్తింపజాలక మీయెడ మహాపరాధము గావించియుంటిని. ఊమించవలయును. లోకమున నేన సౌందర్యవతిననియు, ప్రాణేశ్వరుఁడు నాకే వశ్యుఁడై సదావర్తించుననియు, ప్రాణేశ్వరుఁడేయవతారమును ధరించినను తదనుగుణ్యులైన రూపంబును నాతని ప్రజ్ఞనుండు దానననియు, మనంబున గొప్పగా గర్వించియుంటిని. నేటితో నాగర్వ మంతయు నణగినది. ఊమింపకున్న మీపాదముల వదలను.

కృష్ణు—ఊమించితిని లెమ్ము. రమ్ము లోనికేగుదము. మనకొరకై నారదమానీంద్రులు వేచియున్నారు.

(ఇరువురను నిష్క్రమింతురు.) (తెరవ్రాలును.)

సత్యాగర్వభంగము సంపూర్ణము.

శ్రీ రస్తు

గర్వభంగము.



నారదగర్వభంగము.

తురీయాంకము.



ప్రవేశము సత్యభామ యంతఃపురము.

(సత్యా శ్రీకృష్ణులు సుఖాసీనులై యుండగా తెరలేచును.)

సత్య—నాథా ! సృష్టిస్థితిలయకారణభూతులరగు మీమహిమంబెరిగినవారెవ్వరును యుండరనియే దలంతును.

కృష్ణ—సత్యా ! నీవిందు పొరబడుచుంటివి. భగవన్నాయ నెఱింగిన మానిశేఖరుఁడొక్కరుని నీవిప్పుడే తిలకింపగలవు.

(తెరలో వీణానినాదము.)

కృష్ణ—అదే నారదమానీంద్రులు వచ్చుచున్నారు. నాపల్కులు నిక్కువములనుట నేడెఱుంగగలవు. భగవన్నాయ నెఱింగిన వారెవ్వరని యాతని ప్రశ్నింపుము. అతఁడే సర్వమును దెలియునట్లు వచింపగలఁడు.

[ప్రవేశము నారదుఁడు.]

కృష్ణ—(నమస్కరించి) మునిచంద్రులకు స్వాగతము. ఆయా సనముపై కూర్చుండుడు.

నార—(కూర్చుండి) కృష్ణా ! గతదినంబున శ్రీరామావతారమునుజూపి మాకనులకు విందొనర్చితివి. నేడు ప్రత్యక్షముగ నీమాయ గనుగొంటిని. సంతుష్ట హృదయుడనై తిని.

సత్య—మూనిచంద్రమా ! శ్రీకృష్ణుని మాయ కనుగొంటిరా !
యెట్లు కనుగొంటిరి. అందలి విశేషములుదెల్పి నన్నానందిపజేయుడు.

నార—నరకాసురసంహార మొనరించినపిమ్మట నీతఁడా నరకుని
బందెగమున నుంపబడిన పదారువేల రాకుమారికల పరిణయమయ్యెను.
ఈతఁడీ పదునారువేల గోపికలతో నెట్లు కాపురము చేయుచుండెనను
సందియమున నీతని మాయానటన మెఱుంగవలెననియు నిన్నిటిదినంబున
పట్టణమంతయు దిరిగితిని.

సత్య—అందేమైన విశేషముల గాంచితిరా ?

నార—విశేషమునకేమున్నది. ఎచ్చటచూచినను శ్రీకృష్ణ
సాక్షాత్కారమే !

ఉ. గోపికయోర్తు వీణేకొన ♦ గోటనుమీటుచు పాడకృష్ణు డా
లాపన నెర్పుచుండ నను ♦ రాగమునకొగని లాతిచోటికే
నేపునబోయి యొక్కజల ♦ జేక్షణ నేవలొనర్చుచుండని

ద్రాపరుడై న కృష్ణుని ము ♦ దంబునజూచి భ్రమించినిల్చితిన్.

యొక్కింత తడువట్లే మ్రాన్పడినిలచి యిదేమి అక్కడివాడెప్పుడియ్యెడ
కరుదెంచి యుండెనని తలంచి యింకను పరికింపవలయునని వేరొకచోటి
కేగితిని. అక్కడ కృష్ణుడొక సుందరీమణితో సరససల్లాపము లాడుచుం
డుట దిలకించితిని. వేరొకచోటున, కేగితిని అట కృష్ణుడొక సుదతీ
లలామతో నెత్తమ్ములాడుటదిలకించితిని. ఇట్లే రేయెల్లదిరిగితిని. ఎచ్చ
టెచ్చట కరిగితినో యచ్చటనెల్ల శ్రీకృష్ణుడు ప్రత్యక్షమయ్యెను
అంతనేనాతని మాయనెఱింగితిని గదాయని సంతసించుచు నామహాను
భావుని మరియొకపరి సందర్శించి సత్యలోకమున కరుగవలయునని యిట్ల
రుదెంచితిని.

కృష్ణ—మునిచంద్రమా ! తమాబోంట్లకు దెలియనిదేమున్నది.
కాని రేయెల్ల తాము నిద్దర లేక యలసినట్లున్నారు. కొలదిసేపు

విమానముపై చల్లగాలికి దిరిగివత్తము. అనంతరము కొలదికాలము విశ్రమించి తదుపరి సత్యలోకమున కేగవచ్చును.

(కృష్ణుడు నారదునివెంటగొని నిష్క్రమించును.)

సత్య—మనోహరునిచర్య లనంతములు. వానితత్త్వమెఱుంగుటకు హరిహరాదులైన నశక్తులు. ఇప్పడీ నారదమాని తాను శ్రీకృష్ణుని మాయనెఱుంగుదునని బల్కియండెను. అపల్కుల యధార్థ మరయగోరియె నాధుఁడతని గొనిపోయియుండెను. ఎట్లా నారదమానినిబరీక్షనేయునో దెలియరాకున్నది.....అయినను, జోక్యములేనట్టి పనుల ప్రవేశింపనేల ! విభుఁడరుదెంచువఱకు రుక్మిణితో సంభాషించుచుండెదను.



ద్వితీయరంగము

స్థలము:- దుర్గమారణ్యము.

[ప్రవేశము శ్రీకృష్ణుడు, నారదుడు.]

నార—ప్రసంగవశమున చాలాదూరమరుదెంచితిమి. అల్లదే కనుగొంటివా దిసకరుఁడు గగనమధ్యంబున కరుదెంచినాడు.

గీ. పక్షిసంతతులదెనీడ ♦ పట్టులకును
జేరుచున్నవి దప్పిక ♦ చే మృగాళి
నీటిపట్టుల కొఱకునై ♦ నెమకుచుండె
ఇంకనై నను గృహమున ♦ కేగవలదె.

ఇట్లు ప్రసంగించుకొనుచు నెంతదూరమరగినను నాయాసముజనింపదు. కాని మిట్టమధ్యాహ్నమగుటచే దప్పిక యధికమగుచున్నది.

కృష్ణ—ఇప్పడే మరలుదము. కాని నాకీవనసంతతుల దిలకించి నంతనే శైశవమునందలి క్రీడాస్థలమగుటచే గాబోలు నపరిమితా

నందము గలుగుచుండును అక్కారణమున నెంతోనీపీననను ల సంచరించి
నను తృప్తిగలుగదు

నార — శై శవమునందలి క్రీడాస్థలములగుటచే నియ్యవి నీకు
సంతోష దాయకములగుటకు సందియములేదు. మరిగొక పరిజను దెంచి
సావకాశముగా నిందువిహరింతము రమ్మ ! నేటికింక పురమున కేగు
దము. దప్పిక యధికమగుచున్నది.

కృష్ణు — దప్పిక బాధతో వెనుక కేగవలయునన్న కష్టముగాదా !
ఈసమీపమున నెక్కడనైన జలాశయమున్న స్నానమాడి దప్పిక
దీర్చుకొనిపోవుట మేలుగదా ?

నార — అట్లొనరించినను మేలెయగును. కాని సమీపమున
మనకొరకు తటాకము నిర్మింపబడియుండునా ?

కృష్ణు — పరికింతము మానివల్లభా ! అదేమాచితిరా ! జల
విహంగము లీదిక్కుననుండి యలుపుచున్నవి. చల్లని పిల్లవాయువు
లీదిక్కుననుండి వీచుచున్నవి. ఈకారణమునలన సమీపమున నలిలా
శయముండవచ్చునని దోచుచున్నది. అటువోయి పరికింతమురండు.

(ఇరువురు పరిక్రమింపగా తెరలేచును.

యెదుట నొకతటాకము గాన్పించును.)

నార — కృష్ణా ! అదేతటాకము. నేనుబోయి దప్పిక దీర్చుకొని
వచ్చెదను. (తొందరతో నీటిని సమీపింపబోవును.)

కృష్ణు — (నారదునినిలిపి) అయ్యా ! తాను సర్వజ్ఞులు. మీకు
జెప్పవలసినదేమియునులేదు. కాని స్నానమాడక జలములద్రావుదురా !
అందునను నేనొక యాదవుడను. నన్ను తాకియుండుటచే నపవిత్రులైతి.

నార — నీవు చెప్పినట్లు జే ముటయు సమంజసముగ నేయున్నది.
(అని వీణెను మృగచర్మమును క్రిందనుంచి లోసికేగును.)

కృష్ణ — తానే జ్ఞానియునియు, తానే భగవంతునిమాయ నెఱింగితినియు గర్వించు నీనారదుఁడింక నై నను గర్వరాహిత్యమునుబొంది యధార్థ మెఱుంగుగాక.

గీ. తామె యధికులమనుచు లో ♦ దలచునుండు
గర్వితాత్ములగర్వ భం ♦ గంబుసేయ
కూరకొనినంతవారలు ♦ మేరమిారి
యితరులకు హానిచేయ నూ ♦ హింతురెపుడు.

కానిమ్ము. ఈతఁడు నూతన ముగ లభించిన యాస్త్రీజన్మమున కొంత కాలము సుఖదుఃఖము లనుభవించినకాని భగవన్మాయయెఱుంగుట కసాధ్యమైనదని తెలియజాలఁడు. ఇంక నేనేగెదగ్గాక. ఆవీణెను మృగా జినమును గొనిచనును.

[ప్రవేశము స్త్రీవేషమున నారదుఁడు.]

స్త్రీ-నా — (శరీరమంతయును కలయజూచుకొని) ఇదేమి ఈవింత మార్పెట్లు గలిగినది.

సీ. పొలుపొందెడి విభూతి ♦ పూతకుమారుగా
నెట్టులీపసుపు ల ♦ భించెనాకు
కట్టినకాషాయ ♦ పుట్టంబులకుమారు
నెట్టులీచీరెధ ♦ రింపనయ్యె
తపమాచరించెడి ♦ తావళంబులువోయి
యెట్లీహారముల ప్రా ♦ ప్తించెనాకు
బడుగువారునయట్టి ♦ యొడలికమారుగా
నెట్టులీరూపు ల ♦ భించెనాకు

గీ. చేతులకు గాజులెటువచ్చె ♦ చెలువమెట్లు
 లబ్బెనా స్వరూంబెటు ♦ లక్కటకట
 ఇట్టివింతలో మారగా ♦ నేమిపుట్టె
 నేమిసేయుదు నెటుబోదు ♦ నెవరుదిక్కు.

(కలయజూచి) ఈసరస్తీరముననుంచిన నావీణయ యేమయ్యెను. కృష్ణుఁ డెచ్చటికేగెను. అక్కటా! ఇదియంతయు నాకృష్ణుని పన్ను గడకంటె వేరుగాదు. తనమాయ నెఱిగితినిబల్కిన నాపలుకులకు గినిసి, తనమాయాజాల మెవ్వరికిని దెలియరానిదని బోధించుటకై యిట్టులొనర్చియుఁ డెను. ఇందులకెంతమాత్రమును సందియములేదు. ఈఘోరారణ్యమున సౌందర్య వత్తినై యున్న నేను యొంటరిగా దిరుగు చున్నయెడల నెట్టియాపద లరుదెంచునో తెలియదయ్యెను. కాంతాకన కము లొంటిపాటున గాన్పించిన గ్రహింప నుద్దేశింపనివాడుండడుగదా! ఏదోజనపదంబైన చేరుకొని యా కృష్ణభగవానునకు గ్రమ్మరనాపైననుగ్రహము గలిగినంతవఱకు తలదాచుకొని యుండవలయును. అంత కంటె యుత్తమమగుమార్గ మింకొక్కటి గాన్పించుటలేదు. కాని, యీవనంబుననుండి యెటుబోయిన త్వరలో జనపదములజేరగలుగుదునో గోచరింపకున్నది.

(తెరలో కలకలము.)

ఏమాకలకలము- (పరికించి) యొవ్వరోయొక రాజన్యుడీయెడ కరుదెంచు చున్నాఁడు. ఆతని బ్రార్థించిన నీయరణ్యమునుండి యేదేనియొక గ్రామము జేరుకొనగల్గుమార్గము దెలుపునేమో?

(ప్రవేశము తాలధ్వజుఁడు.)

తాల—(తనలో) ఎవ్వరీసుందరీమణి! నూతనయావనోదయమున నప్పరకాంతవలె నొప్పారుచున్నది. ఈభీకరారణ్యముల నెందులకిట్లాంట రిగా సంచరింపుచున్నదో యరసెదగాక. (ప్రకా.)

ఉ, ఎవ్వరిదాన వీవుతర ♦ లేక్షణ యీవనసీమలందు నీ
పివ్విధి సంచరింప గత ♦ మెయ్యది తెల్పుము నిన్నుజూడగా
జన్వని దుఃఖవార్ధిబడి ♦ చాలతపించెడినట్లుదోచె నీ
కెవ్విధమాసహాయ మొన ♦ రించిన మేలగునో వచింపుమా !

స్త్రీ-నార—(తనలో) ఈతనికేమని యుత్తరమీయగలదానను.
ఈతని పలుకులన్నియు భావగర్భితములై యున్నవి. ఈతడు నన్నుగాం
చినంతనే పల్కరించిన విధంబారయ నాయందనురక్తుడైనట్లు దోచు
చున్నది. ఈతఁడేయననేల ఇట్టిసౌందర్యముగల యువతీమణి నొంటి
పాటున దర్శించిన నేపూరుషుని చిత్తము పరవశాయ త్తముగాకుండును.

తాల—తరుణీమణీ ! నాపలుకులకేల ప్రత్యుత్తరమీయకుం
టివి. ఏను తాలధ్వజుండను భూపాలుఁడను. నీకేవిధమగు సహాయము
గావలసినను జేయుటకు సంసిద్ధుడనై యున్నాను.

స్త్రీ-నార—(తనలో) ఈతనియండజేరి కొలదికాలము వేగిం
చిన నాకృష్ణపరమాత్మునకు నాపై ననుగ్రహము కలుగకపోదు. ఇంత
కును యీతనికి నాపై ననురాగముండెనో లేక యూరకయిట్లు పలుకు
చున్నవాడో మున్ముందు కనుగొనవలయును. (ప్రకాశముగ) రాజా !
ఎవ్వరిదాననని వచింతును. వచింపవలయునన్న నాచరిత్రము విన్పించు
టకేండ్లుపట్టును.

తాల—(తనలో) ఇదేమి ఈమె యిట్లనుచున్నది. అయినను
'మనకీమె పూర్వచారిత్రముతో బనియేమి. నాయభిప్రాయమును కొం
తవఱకీమె దెలిసికొనునట్లుగా బలికెదను. (ప్రకాశముగ) తస్వీమణీ !
నీపూర్వచారిత్రమును దెలుపవలసినపనిలేదు. కాని యొక్కవిషయము
గూర్చి ప్రశ్నించెద నుత్తరమిమ్ము. నీయెలజవ్వనమంతయు నేల యడ
విని గాచినవెన్నెలచందమున వ్యర్థము గావించుచుంటివి.

స్త్రీ-నా—(తనలో) అడుగవలసిన ప్రశ్నయే యడిగినాడు, ఈతనికేమని బ్రతుకు తర మొసంగుచును. (ప్రకాశముగ) తగిననాయకుడు లభింపమిచే వెతలొందుచు దిరుగుచుంటిని.

తాల—(తనలో) అహ! యేమి నాభాగ్యము!

గీ. అందగాగాని ఫలమేమొ ♦ యనుచుమదిని
యెంచియాత్రముతోడ త ♦ పించుచుండె
ఈమెమ్మదువాక్యవై ఖరి ♦ ప్రేమవార్ధి
నోలలాడించు కై నడి ♦ నుండెనహహ!

(ప్రకాశముగ) తస్వీమణీ! ఇంతవఱకు నీతో నెందులకై సంభాషించుచుంటినో గుర్తించియే యుండువు. కావున నన్ననుగ్రహించుట కంగీకరింప ప్రార్థించుచుంటిని. నీకెట్టిలోపమును గలుగకుండ నరసి రక్షించుచుందును.

స్త్రీ-నా—కాముకుల వాక్యములు కలకాలముండబోవుగదా?

తాల—తస్వీమణీ! నేనట్టివాడనుగాననుట త్వరలోననే యెఱుంగగలవు. ఈపంచభూతముల సాక్షిగా ప్రమాణము గావించెదను. వేయేల; ఈక్షణమునుండియే నన్ను నీయిచ్చనచ్చినట్లు దిద్దుకొనుము.

స్త్రీ-నా—(తనలో) ఈతని గాంచినంతటియుండియు చిత్తమేలకో యాతనిపై వ్రాలి మరలిరాకున్నది. ఇంతకును యెక్కడనో యొకచోట తలదాచుకొనవలయునుగదా! ఈతఁడెంత ప్రాధేయపూర్వకముగా ప్రార్థించుచుండ తిరస్కరించుట మేలుగా గాన్పింపకున్నది. ఒకానొక నేళ తిరస్కరించిన నెట్టియాశ్రయమైన లభించునో లభింపదో!

తాల—తరుణీమణీ! మనానమంగీకారసూచకమా! (సమీపించును.)

స్త్రీ-నా—మహామహుల పలుకుల కెదురాడనోడెదను. ఇంక నన్నెట్లరసి రక్షించెదరో తమదేభారము. నా యనదగిన వారెవ్వరును లేనిదానను.

తాల—(ఆమెకరమును గ్రహించి) ఇంకను సందేహించుచుంటివా? ఈభూమ్యాకాశముల సాక్షిగ నిన్ను నాయర్థాంగిగా జేసికొంటిని. ఇట్టింక నీయరణ్యముననుండవేల! రమ్మ. సమీపముననేయున్న రథంబుపై నగరమున కరుగుదము.

(ఇరువురును నిష్క్రమింపగా తెరవ్రాలును.)

(ప్రవేశము—ఇరువురు సిపాయిలు.)

1 వ సిపా—అన్నా! నీవేమనినను సరియేకాని మనరాజుగారి వ్యాపారమేమియును బాగులేదుసుమా!

2 వ సిపా—ఏమందును. నాకుమాత్ర మితనినడవడి మంచి దని దోచుచున్నదనుకొంటివా యేమి? బొత్తిగా రాజ్యాంగవిషయములను జూచుటలేదు. ఈవరకు పదిపదునార్గురు కుమారులు గల్గిరి. ఇప్పటికైన నామెయందుగల వ్యామోహమును తగ్గించుకొనగూడదా! అట్లానరింపకున్నమానె యుక్తవయస్కులైన కుమారులనైన రాజ్యాంగవిషయముల ప్రవీణుల గావింపకూడదా? ఏమియునులేదు. రాజ్యమంతయును మంత్రులపై వదలివైచినాడు.

మొ॥సి—ఈతడిట్లు వర్తించుట పరరాజు లెఱింగిన నిముషమాత్రమున రాజ్యమునంతయు కబళించుకొననెందురుగదా?

రెం॥సి—అంతవఱకెందులకు మన తాలధ్వజమహారాజు పేరు జెప్పినంతమాత్రమున నడవడ వణకుచు కప్పములదెచ్చి గ్రమ్మరించెడు వారు స్వతంత్రులగుటకు యత్నించుచుండిరి.

మొ॥సి—అగునగును. శూరసేనుఁ డీవరకే సరిహద్దురాప్తము ల్లకై వశము చేసికొనెనని వినియుంటిని. నిక్కువమగునా?

రెం॥సి—నిక్కువమాయని ప్రశ్నించుచుంటివా? ఆరాప్తముల గలుపుకొనెననియేగదా మొన్న మంత్రులొకనిపై సైన్యమును పంపిరి.

మొ॥సి—నాకావర్తమానము తెలియనేలేదు. అసైన్యమాతని పొగరణచియేయుండును.

రెం॥సి—అదియే సందేహముగానున్నది.

మొ॥సి—ఎందుచేత ?

రెం॥సి—పొలికలనునకేగిన వారిచెంతనుండి నర్తమానమేలేదు. మంత్రులెల్లరును సాయంకాలముదనుక తాణాలోననే వేచియుండిరి.

మొ॥సి—సైన్యమంతయును నేమైయుండునని తలంచెదవు ?

రెం॥సి—ఏమో యెవ్వరు చెప్పగలరు.

(తెరలో కలకలము.)

మొ॥సి—అదేమి అర్థరాత్రమున కలకలము వినవచ్చుచున్నది! మనుజుల పదధ్వనులుగూడ స్పష్టముగా వినంబడుచున్నవే !

(తెరలో)

సేనానాయకులారా ! ఇంక దగువ్యూహములబన్నుడు.

మ. సమరత్నాస్థలినిల్చి పోరుడిక మీ ♦ సత్త్వంబుజూసింప ఘో

రమహాభీలకఠోరఖడ్గపటుతీ ♦ వ్రస్థారబాణప్రయో

గములన్ శత్రులరూపుమాపుడిక సా ♦ కల్యంబుగా నేర్పుమై

గములై శత్రులకోటగుమ్మముల వీ ♦ కన్దాకుడత్యుగ్రతన్.

కోటగుమ్మమును తెరిసితిమా రాజ్యేందిరను నిముసమాత్రమున్నకెవశ్శము గావించుకొనవచ్చును.

మొ॥సి—ఇంకేమున్నది. శత్రులు కోటను ముట్టడించిరి.

రెం॥సి—మనవారి నెల్లర మేల్కొలిపి యుద్ధమునకుసన్నద్ధులమై నిలునవలయును. రమ్మ రమ్మ. నగారాయున్నతావున కేగుదము.

(ఇరువురు నిష్క్రమింతురు. తెరవ్రాలును.)

ప్రీతి య రం గ ము.

ప్రదేశము:—దుర్భరము.

(తాళధ్వజము, స్త్రీనారదుఁడు జీర్ణ వసనములతో

సనుభంధమును పాడుచు ప్రవేశింతురు.)

తాల—దుర్భరము- దుర్భరము- ఎన్నియనర్థములు ఎన్నికష్టములు మనుజునియొక్క పరిచుట్టుముట్టుకొనగలవో యన్నికష్టములును ఒక్కమారుగా నాకస్మికముగా నరుదెంచి మమ్మధఃపాతాళమునకణగ ద్రొక్కెను. సకలసౌభాగ్యముల కాటపట్టయి లక్ష్మీ నిలయమై యొప్పారు రాజ్యమా పరరాజుల పాలయ్యెను. అంతతో దీరెనా లోకము వంటివాడనే యగుదును. ఎందరెందరు చక్రవర్తులు రాజ్యసర్వస్వమును గోలుపోయి విసినముల నివసింపలేదు. కొడుకులు- పదునార్వరు కుమారులు- రత్నముల కెనయైన కుమారులు- ఒక్కడై ననునన్ను బుగ్గిసేయుట కొక్కడై నను నిలువకుండ నందఱును ఒక్కరాత్రముననే జక్కాడ బడిరి. ఇన్నికష్టములు మమ్ములను జుట్టుకొనినవిగాని యీబొందెనుండి ప్రాణములుమాత్రము తరలిపోవయ్యెను.... దుర్భరము.

స్త్రీనా—అక్కటకటా! దై వమా! పదునార్వరు కుమారులను నా కేలయొసంగితివి? యొసంగితివిబో యొక్కనికైన దీర్ఘాయువో, సంగవై తివిగదా! రాజ్యము లేకున్నమానె, భోగము లేకున్నమానె ఏయాకలములనో దినుచు- మాకన్నుల వెలుగున వర్తించుట కొక్క కుమారునైన జీవింపనీయవై తివిగదా? దై వమా! సవమాసములను గర్భభారముమోసి కని పెంచి యష్టకష్టములుపడిపెంచి పెద్దవారినిజేసి యెవ్వరిచేతులమీదుగా తరలిపోవుట కనయము దలంచుచుంటిమో యట్టికుమారులను మారజితసుందరాకారులను గొనిపోయితివా? బాలకులనుగూడ బట్టి తెప్పించి వధించిన యాముష్కరునకు మాపై నేల

దయగల్గును. కుమారులతోబాటుగ మమ్ముగూడ గొనిపోయియున్న యీపుత్రశోకముండకుండునుగదా ?

(ప్రవేశము — ఒకవృద్ధబ్రాహ్మణుడు.)

వృద్ధబ్రా — యువతీమణీ ! యేలయిట్లు శోకించెదవు ? ఆతఁడే మగును ? దుర్గమమగు నియ్యరణ్యమున కెందులకరుదెంచిరి.

తాల — అయ్యా ! శత్రురాజులచే నపహృతరాజ్యసర్వస్వలమై విధివ్రాత నతిక్రమింపనేరక యీదుర్గమారణ్యములబడిదుఃఖించుచున్న తాళధ్వజనాముడను.

బ్రా — నీవా ! తెలిసినది. మీవృత్తాంతమంతయు నింతకుమున్నే వినియుంటిని. కాని రాజోత్తమా ! ఇంక నెనను దుఃఖమును కొంత చల్లార్చుకొనుము. గతజల సేతుబంధన మొనరింపనేల. గతించినవారికై విలపించుట లగ్గుగాదు. ఎన్నిదినములిట్లేడ్చినను తిరిగిరాజులరుగదా ? యువతీమణీ ! కడుపునమోసి కనినదానవగుటచే నీకుండెడిదుఃఖ మపారమనుట యెఱుంగుదును. అయినను యెంతవిచారించినను లాభమిను మంతయుగలుగదు. కావున నాహితమాలింపుము. గతించినవారల కుత్తమగతి గల్గుటకై దోసెడు నీటినైన విడువుము.

తాల — విప్రపుంగవా ! తిలోదకము లొసంగిన మాత్రమున వారు త్తమగతికేగుదురా ?

బ్రా — తప్పక యుత్తమగతికేగుదురు.

తాల — ఇప్పుడు మమ్ములనేమిచేయమందువు.

బ్రాహ్మ. — ఇరువురు నాకొలనున జలకమాడిరండు. పిమ్మట నొనరింపవలసిన విధానమంతయును నేనుదెల్పెద.

తాల — మంచిది. ప్రియా ! లేమ్ము. కుమారుల కుత్తమగతి గల్గిచితిమను నల్పసంతోషమైన గలుగుట కీవిప్రపుంగవుఁడు దోడ్పడెదననుచున్నాడు. లేమ్ము, స్నానమాడిరమ్ము.

స్త్రీ నా—(లేచి)

గీ. ఎవరిచే జలములను గ్ర ♦ హించిమేము
ము కిగె కొందుమనుకొని ♦ మురిసినామొ
యట్టి తనయులకెల్ల నే ♦ డక్కటకట
తర్పణముసేయ వ్రాసితే ♦ దై వరాయ!

(స్నానమాడబోవును.)

తాల—(ఆమెయరిగినవంక కేజూచుచు) ఈమె శోకమును సైతము గనుగొనజాలకుంటిని. అదే స్నానముచేసినది. వింతగానున్నదే ! నీటమునింగిన ప్రేయసి యేమయ్యెను. ఈజడదారియెవడు. ఈతఁడెక్కడినుండివచ్చెను. ఆమె నేజలచరమైన నోటబెట్టుకొనలేదుగదా ? (తత్తరమునలేచి పోబోవును.)

(కృష్ణుఁడుగా మారిన బ్రాహ్మణుఁ డడ్డుకొనును.)

కృష్ణ—రాజా ! ఎచ్చటికేగెదవు క్షణకాలము నిలుపుము.

తాల—(వెనుదిరిగి కృష్ణునిజూచి) నీవెవ్వడవు. ఈవటకునాతో మాటలాడిన విప్రుఁడెవ్వడు ?

కృష్ణ—నేన యావిప్రుడను.

(అనుబంధమును బాడుచు నారదుఁడు బ్రవేశించి కృష్ణునకు ప్రదక్షిణమాచరించి నిలచును.)

కృష్ణ—నారదా ! స్నానముచేసి జలపానమునరించి వచ్చుట తరితరడువు మసలితివేమి ;

నార—

గ. తెలియనివాడనయ్యు భవ ♦ దీయమహామహిమంబు సర్వమున్
దెలిసితి నంచు గర్వమున ♦ దేవ ! వచించితిగాని యిప్పుడా
జలభభ వాదులేనియును ♦ శంకరుడైనను మీమహత్త్వమున్
తెలియ నశక్తుతామరని ♦ తేటపడెన్ యదువంశసంద్రమా.

ఇంకనై నను కటాక్షింపుము

కృష్ణు—తాలధ్వజా! ఇంకను ప్రేయసికై తలపోయుచుంటివా? ఇంకెక్కడి ప్రేయసి. ఈనారదమానీంద్రుడే విధివశమ్మున కామినీ మణియై నీతో కొలదికాలము సుఖించెను. గతమున మరచిపోమ్ము?

తాల—(కృష్ణునియెదుట మోకరించి) పుత్రుతోకాంధకార మునబడి యడలుచుంటిని. భార్యా వియోగముగూడ గల్గించుట న్యాయమా !

కృష్ణు—ఓయీ ! నీవెవ్వరవు, యీమె యెవ్వరు. మీకిరువు రకును నెట్లు సమాగమమయ్యెను? అపుడు సంతోషించితివికాదా ! ప్రవాహవరమున నదిలోకొట్టుకొనిపోవు రెండుదూలములు దైన వశమున కలసికొని కొంతదూరము ప్రయాణముచేసి యుసిమ్మట విడివడును. అట్టులే కాలప్రవాహమునందు మీరిరువురునుగలసి కొంత దూరమరిగి యిప్పుడు విడిపోయిరి. ఇందులకు విచారింపనేల లేమ్ము. నాయనుగ్రహమున జ్ఞానమువడసి రాజ్యమునుగెలుపొంది సుఖముగా నుండుము.

తాల—(లబ్ధజ్ఞానుడై) మహాత్మా ! అనుగ్రహింపబడినా డను. ఇంకనాకు రాజ్యమెందులకు, భోగములెందులకు. తపమాచరించు కొనుచు నీజీవితశేషమును గడుపుకొందు ననుగ్రహింపుము.

కృష్ణు—నారదా ! ఇంకను మనమిచ్చట చేయవలసిన దేమున్నది. రమ్ము పోవుదము.

(ఇరువురును పరిక్రమించుచుండ తేరవ్రాలును.)

తురీయాంకము సంపూర్ణము.

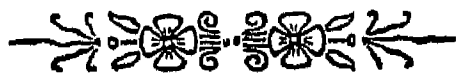


శ్రీ రస్తు

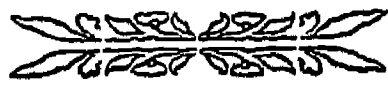
గర్వభంగము.



ఆంజనేయ గర్వభంగము.



పంచమాంకము.



[ప్రదేశము—ఉద్యానవనము ఆంజనేయుడు.]

ఆంజ—నేటికిగదా రామచంద్రుని దర్శింపగలిగితిని.

ఉ. లోకము లేపరాత్పరుని • లోపలనుండి వెలుంగుచుండునో
లోకములందు నే విభుని • రూపము గోచరమై వెలుంగునో
యాకమలాకళత్రువిక • చాంబుజపత్ర విశాలనేత్రున
స్తోకచరిత్రునికొ సుగుణ • శోభితురాముని జూడనయ్యెగా.

యోగీశ్వరేశ్వరుండగు శ్రీరామచంద్రుని దరహాసించిత ముఖింబును
మరల నెన్నిదినములకు జూడగల్గితిని. ఎన్నిదినముల కీమహానుభావుని
పోదపద్మముల సేవింపగల్గెను. నాకుయింతటి మహద్భాగ్య మొన
గొచ్చిన యగరుడుడు చిరస్మరనీయుడుగదా? పాపము తొలుత నాత
నినేమేమో యెగ్గులుపలికి దండించితిని. అందుల క్కాతఁ డెంతగా భేద
పడియెనోగదా! అంతవఱ కెందులకు బలశబ్ద మధికముగా నుంచుకొని
యె నని కినిసి మాలక్ష్మణునే పరాభవించితిని. ఆతడయ్యది యెగ్గుగా
నెంచునేమో! ఒక్కపరి మరల యాతని సందర్శించి క్షమింపవలసినదని

ప్రార్థించెదను. రామకృష్ణులిరువురు నవతారపూరుషులని యెఱుంగమిచే నింతపుట్టెను. మా శ్రీరాచంద్రుని సమీపించి యంతవంతనాటకమును నాచే యేల నాడించెనో దెలసికొందును. ఈపట్టణమునకృష్ణభగవానుని సమీపమున నుండుటచే గాబోలును. పెక్కుదినములిచ్చటనేయున్నను నిన్ననో మొన్ననో వచ్చినటులున్నది. రామకృష్ణుని సాహసచర్యము గల్గి యిచ్చటనే నివసింపవలయుననువాంఛ జనించుచున్నది. ఆతనిని దేవా ! తమపాదపద్మసేవ గావించుకొనుచు నిచ్చటనే యుండుట కను మతింపరేయని ప్రార్థించెదను. భక్తవత్సలుడగు నాతఁడు నాకోర్కె త్రోసిపుచ్చునా ?

(ప్రవేశము—కృష్ణుఁడు పాదుకల ధరించి.)

కృష్ణ—పావనీ ! ఆలోచనామగ్నమానుసుడవై యుంటివేమి? ఏవిషయమునుగూర్చి యాలోచించుచుంటివి ? ఇక్కడనీకు సౌఖ్యకరముగాలేదా ?

ఆంజ—ఆలోచింపగల విషయము లేమిగలవు. భవద్దివ్యనామ కీర్తన మొనరించుకొనుచు తమచారిత్రమునే దలచుకొనుచుకాలమును గడపుచుంటిని.

కృష్ణ—పావనీ ! అడగమరచితిని. ఎన్నడైన లంకానగరమున కరిగితివా ! విభీషణుఁ డెట్లున్నాఁడు. ఆతఁడు మమ్మెప్పుడైన స్మరించుచుండునా ?

ఆంజ—వత్సరమున కొకసారి యమ్మహానీయుని దర్శించుచుంటిని. ఆత డనయమును తమ పావననామ సంస్మరణము గావించుచుండును. ఏపరాత్పరుని కరుణా కటాక్షమున నిశ్చింత నేలుకొన లంకారాజ్యము లభించియుండెనో యాపరాత్పరునే మరచునంతటికృతఘ్నుడు కాదు ఆతఁడు—

చ. అనుదినమదు మిమ్ము హృద • యంబున నిల్చి భజింపకుండ నే
పని యొనరింపబోడు ను • పై శివపూజన మాచరించి యా
వెనుక భుజించుచుండు నటు • పిమ్మట దీర్చగనున్న కార్యముల్
కనుగొను సోవిభీషణుని • కంటెను భక్తుడు గల్గబోవునే.

కృష్ణ—ఆతని రాజ్యపరిస్థితు లెట్లున్నవి ?

ఆంజ—వెనుకటికంటె వేయిమడుంగుల జనులెల్లరునుసుఖం
చుచున్నారు. జార-చోరుల శబ్దమైన వినరాకున్నది. ఆతడును ప్రజ
లను కన్నబిడ్డలవోలె ప్రేమించుచు వారియభీవృద్ధికై వలయుయత్నము
లనేకము లొనరించుచుండును.

కృష్ణ—పావనీ ! నీవాంఛిత మీడేరినదిగదా ? ఇంకనుమహేం
ద్రనగరంబునకు సంతోషితస్వాంతుడవై యరిగెదవని తలంచెదను.

ఆంజ—రామచంద్రా ! రామచంద్రా ! మరల నన్ను మహేం
ద్రనగరమునకుబొమ్మనుచుంటివా ? నీ పదసేవన మొనర్చుకొనుచు
నీసన్నిధానముననేయుండ ననుజ్ఞయిమ్ము. ఆనగంబున నేకాకినై యుండ
జాలను.

కృష్ణ—ఆంజనేయా ! వలదువలదు. ఇచ్చోట నీజపతపంబులకంత
రాయములనేకములు గలుగును. నీవెచ్చటనుంటివో యచ్చటనే నేనుం
దును. ఇంతదెలియవా ! నీహృదయపద్మమున ననవరతము నన్నేనిల్చి
యారాధించెదవే. అట్టియెడ నీకు నాసాన్నిధ్యముతో బనియేమున్నది!

ఆంజ—తమచిత్తము. తమరెట్లొనర్చుమన్న నట్లొనర్చుటయే
నాకు కర్తవ్యము. ఆమహేంద్ర నగమున కేగుమనిన నేగుటయేగాద
గ్నినురుకుమనినను నిస్సంకోచముగా నుతికెదను. పునర్దర్శన మెప్పుడు
గల్గునో యనుగ్రహింపుడు.

కృష్ణ—చావనీ ! నీయందుగలవాత్సల్యముచేతనే నిన్ను మహేంద్రనగరమున కేగుమనుచుంటిని. మరియొకమారు నన్ను వర్జింపగోరుచుంటివా ! కానిమ్ము ; కొలదిదినములలో నరుగనున్న మహాభారత రణంబున నన్ను సందర్శింపగలవు.

ఆంజ—సోదరుండగు భీమసేనునకు పృథ్విరాష్ట్రాని తెక్కెముపై నధివసించి యాతని కెట్టికీడును గలుగకుండ నరిసి నిశ్చించెదనని వాగ్దాన మొసంగియుంటిని.

కృష్ణ—ఎప్పుడు ! సాగంధికావ్యేషణాత్పరుడై వోవునపు డాతఁడు నిన్ను సందర్శించియుండెనా ?

ఆంజ—అవును.

కృష్ణ—ఆతఁడు నిన్ను దమకు సహాయమొనర్చుమని ప్రశ్నింప లేదా ?

ఆంజ—ప్రశ్నింపకేమి ? ప్రశ్నించెను.

కృష్ణ—అందుల కపుడీవేమంటిని ?

ఆంజ—“ ఓయీ ! ఇపుడు నాబోంట్లు ముద్దరింగమున కరుదెంచిన నిల్వగలవాడొక్కఁడును యుండడు. ఇంతయేల నాకుదగిన యాయుధములైన నిపుడుసమకూడవు. ఆయుగము గల్గించినది. కావున నన్నందులకు బలవంతపెట్టవలదం ” టిని.

కృష్ణ—అందులకాతఁ డేమనియెను.

ఆంజ—“ సోదరునకేమాత్ర ముపకారమైన జేయకుండుట పాడియా ” యనిప్రశ్నించెను. అంత నేను—“ సుగ్రామదర్శనోత్సాహమున సమరరంగమునకరుదెంచి నాకుఁదోచిన సహాయమొనరింతు ” నని బల్కితిని.

కృష్ణ—అందులకాతఁ డేమనియెను.

ఆంజ—సమరమున పృథాపుత్రున కెట్టికీడును గలుగకుండ నరసి రక్షింపుమని ప్రార్థించెను. వేనందుల కంగీకరించితిని.

కృష్ణ—అప్పుడే క్రమ్మర ననుసందర్శింపగలవు.

ఆంజ—తాముకూడ పాండవపక్షమూని సమరమొనరించెదరా ?

కృష్ణ—ఓయీ ! చక్రమును చేతధరించి నేను సమరతలంబున నిలచిన నెదిరింపగలవా డుండునా ?

ఆంజ—ఊరక సంగ్రామసందర్శన కుతూహలమున జనుదెంతు రని దలంతును.

కృష్ణ—కాదు కాదు. నేనును చేయవలసినకార్య మొక్కటి గలదు. భారతరణంబున నేనాపార్థునకు సారథినై వేడుకగా యుద్ధమును దిలకించుచుందును. అప్పుడే నీవు నన్ను సందర్శింపగలవు. తదుపరి యింక నెన్నడును సందర్శింపజాలవు. (పచారుచేయుచు తటాలున తూలిపడ బోయి నిలచును.)

ఆంజ—మహాత్మా ! అట్లు తూలితిరేమి ?

కృష్ణ—ఏమియునులేదు. పచారుచేయుచుండగా నొక చిన్న రాయి కాలికిదగిలినది.

ఆంజ—అన్నన్నా ! తమపాదమెంతగా నొచ్చియుండెనోగదా ! ఆ రాతిముక్కలను దీసిపారవై చెద నుండుఁడు.

కృష్ణ—నిష్ఠారణ మేలశ్ర మపడవలయు నారాతి నట్లేయుండ నిమ్ము. ఇంతలో వచ్చెడి ప్రమాదమేమియునులేదు.

ఆంజ—అట్లు తలంపకుఁడు. నేడు తూలిపడబోయిరి. రేపు ప్రమాదవశమున పడనచ్చును. అపుడు దెబ్బయధికముగా తగుల వచ్చును.

కృష్ణు—ఒకమారు దెబ్బతగిలినయెడల నింకొకమారు జాగరూకతతోడనే యుందుము. ఆవిషయమై యాతురతపడకుము. మాకై యింకను నిన్ను శ్రమపెట్టదలచుకొనలేదు.

ఆంజ—ఎల్లపుడును జాగరూకతతో నుండుటకు వీలుగలుగుదు. ఇంతమాత్రమున శ్రమగల్గునా! ఆ రాతినూడబెరికి యావలపారవై చెదను.

కృష్ణు—నీయిష్టమునచ్చినట్లొనర్చుము. అనవసర శ్రమ నీకేల్లయెసంగవలయునని వలదనుచుంటిసి.

ఆంజ—గుడిమ్రుంగువానికి లింగమెంత. పెనుగొండలను నునా యాసముగ పెకల్చిదెచ్చిన నాకు యీగువ్వరాతిని పెకల్చుట శ్రమయగునేమో యని తలంచితిరా! కాలికొనగోటమీటిన గువ్వరాయి యాకాశమును పెకల్చుకొని యెగిరిపోవలయును. ఇదేచూడుడు! ఆరాయి యెట్లెగిరి క్రిందబడునో.

[కాలితో రాతిని తాటించును. రాయి కదులదు .

ఆంజనేయుఁడు తల్లక్రిందులుగ పడును.]

కృష్ణు—ఆంజనేయా! ఏమది యట్లుపడిపోతివి. వలదు వలదని యెన్నివిధముల వారింప యత్నించినను నాపలుకులను పాటింపవై తివి కదా, లెమ్ము. దెబ్బతగులలేదు గదా?

ఆంజ—(లేచి) దెబ్బతగులలేదుకాని యీరాయి లోనికెక్కుదుగా పాతుకొనిపోయినట్లున్నది.

కృష్ణు—ఇంక నాప్రయత్నమును విడువుము.

ఉ. దేవతలెల్ల నొక్కట ను ♦ తింప మహోదధినిట్టెదాటి యా
రావణపట్టణంబున బి ♦ రాన ప్రవేశము గాంచియుంటి వో

పావని ! అట్టి నీదయిన ♦ ప్రజ్ఞనశించెనె యొక్కరాతికై
యీవసుధాస్థలిక బడుట ♦ కేమిగతంబొ యెఱుంగజేయుమా !

ఇదే దెబ్బతగులలేదనుచుంటివి, కాలినుండి రక్తము సంతత
ధారగా ప్రవహించుచున్నదే

గీ. కాలువగులుటచేత ర ♦ క్తస్రవంతి
బయలుదేరెను కటకటా ♦ పాదురాతి
నేలపెకలింప దొరకొంటి ♦ వింకనై న
యూరకుండుము యిటు శ్రమ ♦ నొందనేల ?

ఆంజ—కొలదిగా పట్టుజారినదికాబోలును. అంతమాత్రమున
నేమిలేండు. ఇదే యీపర్యాయమీరాతిని చేతులతోబట్టి సునాయాస
ముగా తప్పక పెకలించెదను.

(మరల యత్నించును. పెకలింపబోవగా గొప్పశబ్దమగును.)

కృష్ణ—ఏమాధ్వుని. పావనీ ! రాయిని పెకలించితివా ? కృతా
ర్థుడవైతివా ?

ఆంజ—కృతార్థుడను కాజాలనైతిని. చేతియొముక యొక్కటి
మాత్రమే యించుక విరిగినట్లున్నది.

కృష్ణ—యిదెట్టి పాపపురాయియోగాలి నిష్కారణముగా
నిన్ను శ్రమపడజేయుచున్నది. పర్వతములను సునాయాసముగ పెక
లించి బంతులవలె నెగురవైచుచు గొనివచ్చిననీకు ఒకగువ్వరాతి నూడ
బెరుకుటలో చేతియొముక విరుగుట వింతగానున్నది. అయినదేమో
అయినది ఇంకయత్నింపకుము.

ఆంజ—ప్రయత్నింపకవిడువను. ఒకరాతిని నూడదీ
నాప్రయత్నమును విరమించుట లాభువముగదా ?

సీ. రక్కసిమూకతో ♦ రావణుండంపిన

యతి కాయు సమయించు ♦ నట్టినాడు

పెనుగొండలనువేగ ♦ పెకలించియిరుకేల

బంతులవలెగొని ♦ వచ్చునాడు

లక్ష్మణు బ్రతికింప ♦ రవివచ్చుటకుమున్ను

తెంపుమై సంజీవి ♦ దెచ్చునాడు

సుగ్రీవుగొనిపోవు ♦ చో కుంభకర్ణుని

రణరంగమునకు మ ♦ రల్చునాడు

గలిగియున్నట్టి నాబాహు ♦ బలమునేడు

కలుగదే ఒకరాయి పె ♦ కల్చలేక

యూరకుండిన జనులంద ♦ రొక్కమొగిని

పరిహసింపరె శ్రీరామ ♦ భద్రచెపుమ.

ఆరంభించిన కార్యమున జయములభించువరకు యత్నించుటే యుత్తమ పురుషలక్షణము. కాని యొక్కొంత యపాయము గల్గినయెడల నాకార్యముపొంత బోకుండుట మేలగునా ! ఈపర్యాయము నావాలమును దీనికిజుట్టబెట్టిలాగిన హరిహర బ్రహ్మలద్దుపడినను యీరాయి వెలికి రాకుండ నుండదు.

(వాలము వారాతికిజుట్టి మరలయత్నించి విఫలమనోరధుడై

మరల క్రిందబడును.)

కృష్ణు—పావనీ ! కృతార్థుడవైతివా? లేమ్ము. పోనిమ్మారాతిని నేనూడదీసెదనుండుము. కట్టా ! ఎంతగా శ్రమజెందితివి. (అనుచు పాదుకడెక్కతో నాగువ్వరాతిని తాటించును రాయియూడి దూరమున బడును. అందుండి యొకదివ్యతేజము బయలువెడలి కృష్ణునియందు ప్రవేశించును.)

ఆంజ—(కృష్ణునియెదుట మోకరించి) మహాత్మా! ఇందలి యర్థమేమో యెఱుంగజేయవలయును. ఆతేజమట్లు తమదేహమున ప్రవేశించుటకుగతమేమి? ఆరాతియందుగల మహాత్యమేమి? నేనా రాతినేల కదలింపజాలనైతిని. ఈవిషయములన్నియు నాకెఱింగించి యనుగ్రహింపుడు.

కృష్ణ—(ఆతనిలేవనెత్తి) నాయనా! పావనీ! ఈరాయిసంగతి దెలుపుటకే యిన్నిదినములుగిన్నిచట నాపియుంటిని. సావధాన మన స్కుడవై యాలింపుము. సృష్టిస్థితిలయకారణుండగు పరాత్మ సృష్టిస్థితిలయములొనర్ప త్రివిధరూపములుదాల్చి బ్రహ్మనిష్ఠుమహేశ్వరులను నామంబుల న్యవహరింపబడుచుండెను. రజోగుణ ప్రధానుడై చతుర్ముఖుండు బ్రహ్మాండకటాహమందలి జీవరాశిని సృజించును. అట్లు నలునచే సృజింపబడిన జీవరాసుల సత్త్వగుణ ప్రశస్త్యుడైన హరివృద్ధిబరి కించుచు రక్షించుచుండును. లోకమతేజనాక్షీర్ణమై యలజడినొందకుండ తమోగుణ ప్రాధాన్యుడగు శంకరుడు నాశనమొనరించుచుండును. కాన మువ్వరుమూర్తులును యొక్కపరమాత్మ స్వరూపమే యని భావింప వలయును.

ఆంజ—అట్లే భావించుచుండును

కృష్ణ—భావించిన మాత్రమున లాభములేదు. క్రియయుండు గూడ నాభావము గాన్మింపవలయును. తొల్లియొకసారి నీవు మహేశ్వరునియెడ నపచారము గావించియుంటివి. ఎప్పుడో జ్ఞప్తియందున్నదా?

ఆంజ—ఎప్పుడో స్ఫురింపదయ్యెను.

కృష్ణ—దశకంధరునినధించినసిమ్మట బ్రహ్మహత్యాపాతకము వోపుటకు నీవప్రతిష్టజేయు సంకల్పమున నిన్నులింగమునుగొనిరావలసినదని బంపియుంటిని. నీవునచ్చుటకు తడయుటచే ముహూర్తము

మించిపోవుచున్నది ఇసుకను లింగాకృతిగాజేసి ప్రతిష్ఠగావించియుంటిని. అనంతరము నీవరుడెంచి యేమంటివో జ్ఞప్తియందున్నదా ?

ఆంజ—జ్ఞప్తివచ్చినది. నేనుగొనివచ్చిన శివలింగమును ప్రతిష్ఠ చేయకున్నయెడల తమచే ప్రతిష్ఠింపబడిన లింగమును! యూడబెగుకుదు నంటిని. అదియే నేనొనర్చిన మహాపరాధమని దలంచుచుంటిని.

కృష్ణ—అప్పుడేను నిజమెఱింగింపక నీవుగొనివచ్చిన శివలింగ మునుగూడ ప్రతిష్ఠించి యెవ్వరై నముందు నీవుగొనివచ్చిన శివలింగమున కభిషేకాదులు జరుపునట్లును అట్లుచేయకమున్ను నాచే ప్రతిష్ఠింప బడినలింగమున కభిషేకాదులొనర్చుట నిష్ఫలమనియు వరమిచ్చి యున్నాడను. నాటినుండి నేటివరకును ఆలింగములు రెండును సుఖము గా పూజింపబడుచున్నవి. పావనీ ! ఇప్పుడైనను శివకేశవులకు భేదము లేదనియెఱింగితివా ?

ఆంజ—దెలిసికొంటిని.

కృష్ణ—ఇంకనిప్పుడు జరిగినవిషయములగూర్చి దెల్పెద నాలింపుము. తొల్లిటనీవు శివధిక్కారమొనర్చుటచేత మహేశునెడనీకు భక్తి గలుగునట్లొనర్చుటకై యొకలింగమును సృష్టించితిని. అదియొకసామాన్యమగు గువ్వతాతిగభావించి యత్నించి విఫలమనోరధుడవైతివి. అందుండి వెడలిన యపూర్వతేజమే పరమేశ్వరస్వరూపుడగు మహేశుని తేజము. ఆతేజము నాయందు బ్రవేశించుటకనుగొంటివిగదా ! అక్కారణమున నీకు శివకేశవులు భేదములేనివారనిదెలియుటకే నట్లొనర్చితిని. కావున నేటినుండియు.

గీ మానసంబున నన్ను నే • మారులెట్లు

దలచుచుందువోభక్తి త • త్వరతతోడ

శివునికూడను నూనక • నేనునిల్చి

ధ్యానమొనరించుచు యుచు • నూనకమున.

ఈవిషయము నేనుచేసి శివునివహించిన నూనకమును దురిమియు. (ఈవిషయమున బోధించుటకే నిన్ను నిల్చియుంచినది.)

అంజ—నుహా ప్రసాదము. అనుగ్రహింపబడినానము.)

కృష్ణ—రాచనీ ! నీవొక్కనానము ప్రసాదించుచున్నాను. ఇతరులయుగంబున జనులెవ్వరును నీతపంబునకు విఘ్నముచేయకుము. నీకగోచరత్వమును ప్రసాదించుచున్నాను. మరయు భవితర్యమున నీకు బ్రహ్మపదివి యొసంగుచుంటిని. ఇంకేమేని యభిలష మునకే.

అంజ—తను యనుగ్రహమున యీహితార్థ సిద్ధిబడలేదని. ఇంకకావలసినదేమున్నది. అయిన నిట్లుగుగాక.

భరతనాక్యము.

గీ. భక్తిసరతంత్రులై నట్టి • ప్రజలతోక

పాడిపంటల తోడ భూ • నలయ నుపుడు

భోగములకెల్ల నెలయన్లు • పొలుపుగాంచి

నెలయున్లు నక్షరగా • తేమకొంగు.

సంపూర్ణము.

అనుబంధము.



పేజీ 5.

పంక్తి 9.

1 అనుబంధము.

నారదుఁడు.

రామా రఘురామా ! ఇనవంశపయోనిధి సోమా !

భవతారకనామా॥

1. తావక పదసంసేవనమే గదా సంసారతారకము రామా !

2. నిరతము నీడగు పావననామము - వేమరు

మదిలో నిల్చి భజించెద॥ రామా !

పేజీ 10.

పంక్తి 3.

2 అనుబంధము.

భటులు.

కొట్టకుమా, పడగొట్టకుమా, మముగిట్టింపకుమా,

ఏపాపం బెరుగనట్టి మాపయి కోపంబదేల

ఓవానర కరుణను రక్షింపుమయ్య ॥కొట్ట॥

నీ జెప్పిన పనులెల్లను - నొనరించెద మింకమమ్ము

బాధింపక పట్టువిడచి - బ్రతికింపుమికన్ ॥కొట్ట॥

పేజీ 3.

పంక్తి 9.

3 అనుబంధము.

బలరాముడు.

నాతో బోరగలడా ! ఎవడై నన్ ॥నా॥

ఈలోకంబుగా దేలోకమునం దై నన్

నన్నుబోలగల శూరు డేవడై నఁ గలడా॥
సమరాంగణమున సమముగ నిలచి
ధీరతమెరయగ ధైర్యముతో ॥పోర॥

•

—————

పేజీ 22.

పంక్తి 22.

4 అనుబంధము.

ఆంజనేయుడు.

మరచితివో రఘువరా ! మర॥
నీదర్శనమిడి ఏలెదనను మాట॥ మర॥
నినుజూచుటకే తగనా । ఇటు విడనాడుట
తగునా ! కనికరముంపవా । రామా ॥మ॥
ఈనగమున బడవై చితివా । దర్శనమీయగలేవా
నీపదముల మదినెపుడు దలచుట ॥మర॥
లోకాధారుడ వీవేగాదా । ననుపాలింప
రాదా । కోపమా । జాగొనరించెదవేలా ॥మర॥

—————

పేజీ 34.

పంక్తి 29.

5 అనుబంధము.

ఆంజనేయుడు.

పిలువబంచెనా । మారఘురాముడు । పిలువబంచెనా ?
పరమదయాళుడు రామభద్రుడే

నామొరాలకించి యిటుల నిన్ను ||పిలువ||
 భక్తవత్సలుడు నా - పరితాపముదీర్పగ
 దర్శన మిడుటకై - దయతో నీవిధి ||పి||

పేజీ 29.

పంక్తి 17.

6 అనుబంధము.

సత్యభామ.

తెలిసికొంటిగా | నేడూ తెలిసికొంటిగా
 పురుషులనై జం బిదియని నే || తెలి||
 అటచే నాకశమును జూపించుచు
 మోసగింపగా పురుషులు ఘనులని || తెలి||
 మాయమాటలను బల్కుచు నబలల
 మనసువిరువ పురుషు లెల్ల నేర్పరులని || తెలిసి||

పేజీ 58.

పంక్తి 11.

7 అనుబంధము.

జాంబవంతుడు, ఆంజనేయుడు.

ధన్యులనైతిమిగా
 తావకముఖ సందర్శనలాభము
 ఇన్నాళ్ళకు బడయుటచేతను ||ధ||

• ఎవ్వని పాదపరాగ శేషమును । మూలిధరింపగ
వేచియుండిమో । యూనిథానిన్ కనులా
రగ దర్శించుటచే ॥ ౬౧ ॥

పేజీ 62.

పంక్తి 23.

8 అనుబంధము.

సూర్యభామ.

క్షమియింపుమో ప్రాణనాథా !
అజ్ఞాసంబుగోరికై - యల్లాదుచుండంగ
కనికరమున నాని జ్ఞాసంబుబోధించి ॥ క్షమిం॥
దేవదేవులని - నేటియగజాలక
వదరిన నాదిగు - పాపంబుల నిశ ॥ క్షమిం॥

పేజీ 68.

పంక్తి 5.

9 అనుబంధము.

స్త్రీహాస నారదుడు.

• అహా ! నానిధి మీది కాతరినూ
ఎచ్చటి కేగుదునో, ఎవ్వరికి నెదనో
ఇందుకై నేతెలియరాదు అహా ! నా॥
ఘోరాటపులను గుమ్మరుమించు మనుచు
భాలమునను ప్రసన్నముగివా । విశ్నీ॥ మీర

పేజీ 75.

పంక్తి 16.

10 అనుబంధము.

నారదుడు.

నీమాయ తెలియతరమా ।

లోకేశ్వర యీలోకములన్నియు

నిండివెలింగెడు నీదగుమాయను ॥తెలి॥

ఓపరాత్పరా ! ఓ శ్రీకృష్ణా నేనె కాదా

పురహారు నకైన నించుకైన ॥మా॥

